

2

Nach, Avraham Hayim

ספר

קצות השלחן

חלק שביעי

כולל הלכות המצויות מהלכות שבת (כמבואר בלוח המפתחות)
עפ"י פסקי רבינו הגדול אדמו"ר מוהרש"ו בעל התניא זצוקלה"ה
בשו"ע, וליקוט מרבתינו הראשונים והאחרונים זצוקלה"ה, ותוספת
מרוכה בביאור דה"ק.

וחדושים רבים בהלכה בדברים המצויים למעשה

נערך בעה"י מאתי

אברהם חיים נאה

בלאאמו"ר הגה"ח מו"ה מנחם מענדל זצלה"ה

רב שכונת הבוכרים

מחבר ספרי קצות השלחן, שבעה חלקים, שנות חיים, פסקי הסידור,
שיעורי תורה, שיעורי ציון, שיעור מקוה, קונטרס השלחן ועוד.

פניה"ק **ירושלים** ת"ו

שנת תשי"ג לפ"ק

76 (ז) מותר לשפשף הכלים בכל דבר המותר בטלטול כגון בעפר וחול שהוכנו לטלטול מבעוד יום לא אבל אסור לשפשף כלי כסף בגרתקן שהוא מגרר את הכסף וממחקו לב). ואין

בדי השלחן

שירצה. ולפי הטעם שכי הפמי"ג שם דהואיל וראוי כ"א התירו כולן ממילא אין צ"מ בין כלי אכילה לכלי שתיה. ולא גרע מהא דמציעין אפילו עשר מטות ויותר שאם יצטרך לישן באחת מהן יישן כמ"ש התוספתא הג"ל ובמג"א כאן ובשו"ע אדמו"ר סי' ש"ב י"א. — לא) וכי המשנ"ב דצריך ליוהר מחשש לישנה. והיינו כשהעפר והחול היו מגובלין במים מע"ש, או שלוקח חול בלי מים. או שנותן מים הרבה שלא יתדבקו רגבי החול כלל א' לחבירו. או שיקח החול בידים רטובות. והי"ה דמותר לשפשף הכלים במורסן. — לב) שם י"א. וגרתקן הוא שמרי יין שנתייבשו ונתקשו ש"זא מגרר את הכסף וממחקו שהכסף הוא רך נגדו. ואף שאינו מתכוין לגררו אלא לצחצחו בלבד מ"מ פסיק רישיה הוא ואסור. אבל מותר לשפשף כלי כסף בנתר וחול שהוכנו לטלטל מע"ש דלא פסיק רישיה הוא שיגררו את הכסף (שם).

77 וכאן מקום לבאר קצת ענין ממחק. הנה אדמו"ר (סי' ש"ב ט"ו) כי הממחק את העור דהיינו שמגרר הצמר או השער מעל העור עד שיחליק פני העור הייב והוא מאבות מלאכות שכן היו עושיין במשכן בעורות תחשים מאדמים. לפיכך אין מגרדין סנדל או מנעל בין חדש בין ישן אפילו בגב הסכין ואצ"ל בחודו או בצפורן מפני שקולף את העור מעט והי"ו ממחק עכ"ל. ויש להבין דהא ממחק במשכן היה שמגרר את הצמר מעל העור אבל מגוף העור לא קלף כלום. ואילו גבי מגרר מנעל תלו איסור ממחק בזה שקולף את העור מעט. וכן מצינו בהלכה זו דאין משפשפין כלי כסף בגרתקן מפני שהוא מגרר את הכסף וממחקו. חזינן דמה שמגרר קצת מגוף הכסף חשיב ממחק. לעומת זה מצינו ברמ"א (סי' שכ"ו) דיש אוסרים לרחוץ בבורית משום שנמחה והוי גולד. ואף א' מהפוסקים לא חשש לאסור הרחיצה בבורית משום שנמחה מעצם הבורית והוה ממחק. ורק בבורית רכה כי התפא"י דהוי ממרח כשרוחץ בו והעתיקו המשנ"ב. וכבר בארנו לעיל סק"כ דלא דמי לשעוה ואין בו משום ממרח. אבל הא גופא קשיא למה אין בבורית קשה משום ממחק. וכן יש להבין מה הועיל כשמגרר מנעל חדש הלא גם לפני הגירור היה העור כשהוא לעצמו חלק. וכן בכלי כסף לא הועיל כלום בגירור הכסף שהי' חלק בלא"ה. (ובזה י"ל שמיפה הכלי ע"י הגירור דומה למחליק שהוא ענין יפוי). ואין לומר דאיסור זה הוא מדרבנן דהא מפורש ברש"י (שבת קמ"א). בגורר המנעל דהוי ממחק ולא כי דאיסורו מדרבנן. וגבי שפשוף כלי כסף כי רש"י (שבת נ"א) מפורש דהוא אב מלאכה. ונראה בזה דגדר ממחק הוא כשעושה פעולה בגוף העור שמחליקו או שמסיר הצמר המחובר מטבעו לעור והוי כעור

דצמח. אבל המסיר מהעור גוף אח כיון שהחסרון לא הי' בגוף העור כגוף העור ואינו ממחק. וזה דוק גרירת הטיט הוא גורר גם קצת מקודם מפני הטיט שעליו וע"י נעשה חלק הוי ממחק. וכן בכל גורר גם הכסף עצמו. אבל עור ש יותר ממה שהיה לא הועיל כלום וברש"י (שבת נ"א) חוץ ו וגורר אותה שהכסף רך והוא כי דאינו מתכוין לגרור הכסף. ובנת אבל אינו פ"ר ואינו מתכוין. וב הערוך דפ"ר דלא ניהא לי' שר לי' במה שמתגרר. ואפילו לשי' מדרבנן ובחופף הכסף הרי כי רש (דמ"ט ע"ד) די"ל דלשיטת רש"י ע"ש. ולפ"ד אין קושי' במש"כ שם דלא החליט בזה. וגם הרי לו והתוס', ותו דיקשה על הערוך (והו"ד בטג"א סיס"י ש"ג) דהס שרי. מ"מ כיון שהוא רוצה בהו כיון שהוא רוצה בחפוף הכסף ו להערוך.

אבל הרוחץ בבורית אין י שא"צ לגופה. דממחק את העור הבורית א"צ לזה רק להבורית ה שום תיקון. דמה לי בורית חל גם מדרבנן שרי. וכס' הה"מ ב לומר פ"ר הוא וחייב. דכשאינו לעשות ממנו כלי (הו"ד בקצוה) אינו תיקון. ג) כמו שמצינו כ"פ דדרך רחיצה הוא לא הוי מלאו מחיקת הבורית. ואם עושה זה ועדיפא מזה י"ל כיון דכן הוא ונמחה. ואין לו שום תשמיש ו ממש לבורר אוכל מתוך פסולו אכילה ורחיצה כיון דשניהם נ

כגון בעפר
אבל אסור
לקו לב) ואין

מן ממילא אין
מטות ויותר
כאן ובשרע
לישה והיינו
או שנתן מים
דיים רטובות.
וא שמרי יין
ד נגדו ואף
אבל מותר
הוא שיגררו

כי הממחק
העור חייב
לפיכך אין
או בצפורן
במשכן היה
גבי מגרד
כה זו דאין
ימה שמגרר
יש אסורים
ש לאסור
בורית רכה
לעיל סק"כ
בבורית
א גם לפני
ום בגירור
ליק שהוא
בת קמ"א)
כי כסף כי
כשעושה
העור כעור

עצמו אבל המסיר מהעור גוף אחר שנדבק להעור אע"פ שע"ז מחליק העור מ"מ
כיון שהחסרון לא ה' בגוף העור רק מחמת הדבר הנדבק עליו לא הוי תקון
בגוף העור ואינו ממחק, וזה דוקא במסיר הטיט הדבוק עליו לבד אבל אם ע"י
גרירת הטיט הוא גורר גם קצת מן העור הוה ממחק. כיון שהעור לא ה' חלק
מקודם מפני הטיט שעליו וע"י גרירת הטיט שהוא פ"ר לגרור קצת מן העור
נעשה חלק הוי ממחק, וכן בכלי כסף החיוב הוא משום דע"י גרירת הלכלוך
גורר גם הכסף עצמו, אבל עור שהיא חלק ומגרר קצת מן העור החלק ולא החליקו
יותר ממה שהיה לא הועיל כלום ואינו חייב.

וברש"י (שבת נ"ו) חוץ מכלי כסף בגרתקון. והוא עיקר תקון כלי כסף
וגורר אותה שהכסף רך והוא כמחק י"הוא אב מלאכה עכ"ל. ומבואר בגמ' שם
דאינו מתכוין לגרור הכסף. ובגמ' הו"ל מותר לחוף כלי כסף אע"פ דזמנין דגריר
אבל אינו פ"ר ואינו מתכוין. ובגרתקון אסור משום דהוי פ"ר. ויל"ע לפי שיטה
הערוך דפ"ר דלא ניתא לוי שרי וכיון שאינו מתכוין לגרור הכסף מדוע ניתא
לוי במה שמתגרר, ואפילו לשיטת התוס' דפ"ר דלא ניתא לוי אסור היינו רק
מדרבנן ובחופף הכסף הרי כ' רש"י דהוא אב מלאכה. וע"י לאדמו"ר הצ"צ בששניות
(דמ"ט ע"ד) ד"ל דלשינת רש"י פ"ר לר"ש חייב אף אם לא ניתא ליה כ"כ בזה
ע"ש. ולפ"ד אין קושי במשיכ רש"י כאן דהוי אב מלאכה, אבל משמעות הצ"צ
שם דלא החליט בזה, וגם הרי לא הובא שיטת רש"י זו בפוסקים רק שיטת הערוך
והתוס', ותו דיקשה על הערוך דמתיר פ"ר דלא ניתא לוי, וצ"ל כמ"ש הריב"ש
(והו"ד בכג"א סוסי"י ש"ג) דהסורק שערו אסור אפי' להערוך דפ"ר דלא ניתא
שרי, מ"מ כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות וא"א זה וזלת ההשרה חייב. וה"נ
כיון שהוא רוצה בחפוף הכסף בגרתקון וזה א"א בלי שיגרור מהכסף חייב אפי'
להערוך.

אבל הרוחץ בבורית אין לחייבו משום ממחק ככמה טעמים. א) דהוי מלאכה
שא"צ לגופה. דממחק את העור לצורך יפוי העור הוי מ' הצליג משא"כ במחליק
הבורית א"צ לזה רק להבורית הנמחה שרוחץ בו. ב) ע"י מחיקת הבורית לא נעשה
שום תיקון. דמה לי בורית חלקה או אינה חלקה, וכיון שאינו מתכוין להחליק
גם מדרבנן שרי. וכס' הה"מ במכבה גחלת של מתכת ואינו מתכוין לצירוף אין
לומר פ"ר הוא וחייב, דכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה
לעשות ממנו כלי (הו"ד בקצוה"ש ח"ו צד ק"מ). וכשי"כ כאן בבורית דאפילו מתכוין
אינו תיקון. ג) כמו שמצינו כ"פ דדרך אכילה לא הוי מלאכה כן י"ל בבורית כיון
דרך רחיצה הוא לא הוי מלאכה. כיון שאין הרחיצה המלאכה אלא שנגרש ממנו
מחיקת הבורית. ואם עושה זה דרך רחיצה אמרינן דרוחץ הוא ולא מלאכה.
ועדיפא מזה י"ל כיון דכן הוא דרך תשמישו של הבורית שרוחצין בו והוא הולך
ונמחה, ואין לו שום תשמיש אחר לא הוי ממחק אלא משתמש בו כדרכו, ודמי
ממש לבורר אוכל מתוך פסולת בשעת אכילה דדרך אכילה הוא. ואין לחלק בין
אכילה ורחיצה כיון דשניהם מותרים בשבת, ואיך שיהי' זה ברור דבבורית לא

התוס' דהוא אב מלאכה עכ"ל. ומבואר בגמ' שם דאינו מתכוין לגרור הכסף. ובגמ' הו"ל מותר לחוף כלי כסף אע"פ דזמנין דגריר אבל אינו פ"ר ואינו מתכוין. ובגרתקון אסור משום דהוי פ"ר. ויל"ע לפי שיטה הערוך דפ"ר דלא ניתא לוי שרי וכיון שאינו מתכוין לגרור הכסף מדוע ניתא לוי במה שמתגרר, ואפילו לשיטת התוס' דפ"ר דלא ניתא לוי אסור היינו רק מדרבנן ובחופף הכסף הרי כ' רש"י דהוא אב מלאכה. וע"י לאדמו"ר הצ"צ בששניות (דמ"ט ע"ד) ד"ל דלשינת רש"י פ"ר לר"ש חייב אף אם לא ניתא ליה כ"כ בזה ע"ש. ולפ"ד אין קושי במשיכ רש"י כאן דהוי אב מלאכה, אבל משמעות הצ"צ שם דלא החליט בזה, וגם הרי לא הובא שיטת רש"י זו בפוסקים רק שיטת הערוך והתוס', ותו דיקשה על הערוך דמתיר פ"ר דלא ניתא לוי, וצ"ל כמ"ש הריב"ש (והו"ד בכג"א סוסי"י ש"ג) דהסורק שערו אסור אפי' להערוך דפ"ר דלא ניתא שרי, מ"מ כיון שהוא רוצה בהפרדת השערות וא"א זה וזלת ההשרה חייב. וה"נ כיון שהוא רוצה בחפוף הכסף בגרתקון וזה א"א בלי שיגרור מהכסף חייב אפי' להערוך.

חופפין כלים במלח לפי שהמלח נמחה אבל מותר להדיחן במים מעורבים עם מלח לג: L

יח אין שטין על פני המים [דהיינו שעוקר רגליו מן הקרקע] בים או בנהר. גזרה שמא יעשה כלי שלומדין לשוט בו. ואפילו בבריכה שבחצר אסור. מפני שכשהמים נעקרים כששט הם יוצאים חוץ לבריכה ודומה לנהר. אבל בבריכה שיש לה שפה סביב שאפילו נעקרו המים ויצאו לחוץ השפה מחזרת אותם למקומם מותר מפני שדומה לכלי לד. ואסור להשיט שום דבר בנהר

בדי השלחן

הוי ממחק כיון שלא אסרו רחיצה בבורית אלא מטעם נולד שנימוח ונעשה למים. ויל"ע אם יש אותיות חקוקות על הבורית אם אסור משום מחיקת האותיות. ודיעה שיש עליה אותיות מהעוגה עצמה התיר הר"ש הלוי והמג"א סיים בצ"ע אין להאריך בזה דכבר נהגו כל ישראל שלא לרחוץ בבורית. — ולרחוץ כלים בנוזל מיוחד מותר דאינו מוליד מים. ואע"פ שמעלה קצף בשעת הרחיצה. הוא דבר שאין בו ממש שהוא רק לשעה קלה ועובר תיכף. וכמו שמותר לעשות סאדע בשבת כמו שבארנו בקצוה"ש ח"ו (דכ"ה) אע"פ שמעלה קצף ורתיחה. ולכן כתבנו בקצוה"ש ח"ו (צד צ"ט) דמותר לרחוץ השינים במשחה רכה דאין בה משום פמרח ואין חוששין לקצף שנעשה לשעתו. ואפילו להניח בורית במים שיהא נימוח שם כדי לרחוץ אח"כ במים ההם כתבנו בקצוה"ש ח"ו (ד"ג): דמותר. ויש מהמיריים על עצמם ונותנים הבורית מע"ש לתוך המים. — (לג) שם י"ב. — ומותר לתת המלה במים בשבת (סי' ש"כ י"ט). וכ' הט"ז (סי' ש"כ סק"ט) שיוחר שלא יהי אסור מוחמת מי מלח הנזכר בסי' שכ"א. ור"ל דמבואר שם דאסור לעשות מי מלח הרבה ביחד לתת לתוך הכבשים משום דדמי לעיבוד. ואם נתן שני שלישי מלח אסור לעשות אפילו מעט. וכ' השעה"צ ב' הפמ"ג דגם הט"ז אינו אוסר לעשות מי מלח הרבה אך שלא יעשה מי מלח עזין דהיינו שני שלישי מלח. ומבואר בפמ"ג הטעם דמי מלח מרובין אפשר דוקא לתוך הכבשים אסור. הא עזין אף לעשות כך אסור דנראה כעושה מוריים. ואדמו"ר לא הביא כלל דברי הט"ז משמע דס"ל דאפילו לעשות ב' שלישי מלח כדי לרחוץ בהם ידיו מותר. והטעם אפשר דרק אם עושה המי מלח לטיבול סעודה דדמי בצד א' למוריים שגם המוריים נאכל אסרו משום דנראה כעושה מוריים. אבל בעושה המי מלח לרחיצה לא אסרו. — ובזמננו נוהגין לרחוץ כליהם בחוטי ברזל עשויים כספוג. ובשבת נמנעין מלרחוץ בהם משום עובדין דחול, ואולי גם משום איסור סחיטה. הגם דמסתבר דאינו בולע. אבל הרי גם שערות אינן בולעין ואין סחיטה בשערות.

מדינת ומ"מ מדרבנן יי
ומראהו כנוש של שער
ל"ד סי' שליט א
ל"ט לה שפה אינו מוח
אמות. אבל לפי הרי"ף
משמע קצת דדוקא בחו
חוץ לד' אמות. והנה
שהבריכה עומדת ולא
ראי' כאשר יבואר.

(1) ז"ל הגמ' ו'
כגון בריכה עשויה בני
סמ) ולא ידענא אי עקו
כנהר גדול תנן דאיכא ז'
אי לא עקר (רגליו). רש
מים ואפי' עומדת בחצ
רש"י) לא קשיא הא (דא
לית ליה גידודי שאין
כו' ולי נראה דאית ליו
דמיא לנהר ואסור עכ"ל
מים ברגליו חוץ לד"א.
מים. ואפילו יש לה שו
של שייטין מ"מ אסור מ'
דלא שייך בה שמא יתי
בוצר. דאע"פ דלא שייך
המים. וקמ"ל הברייתא'
ומותר בבריכה שבחצו
אלא משום דדמי לנהר
(2) ויל"ע במש

דמשמע דבריכה ברי"ה
ברי"ה ואסור להעביר ז'
העומק עשרה מתלקט ו'
שמי"ה דאין המים מבטל
ורוב הבריכות העשויות
עמוקה י' טפחים ג"כ
ואם יהיו בכרמלית הזו
כרמלית לא גזרינן גלי'
(וחו אם נימא דגם בכ

ג. רבינו ירושם (נמי ין) צחק ח' [א] בשם ש"ם הראש"ש (ד"ף):
 ס. שבת ג' [ע"א] צריחא [וכרי שמשון; ס"ג] לאין סה עמוד דמי:
 ע. שם ופירש רש"י [ג"ה] לא דמי עלמא מפני שהוא פסקי רישא דמורה ציה רבי שמעון [שם ע"ה א]:
 פ. מרדכי [שם כמו שם] בשם ספר המלכות (ד"ו):
 פ"ג. ב"י עמוד תנו ד"ה וכמו, געמ המרדכי שם:

שכד א. שבת ק"מ [ע"א] משנה:
 ב. ציאה כ"ט [ע"א]:
 ג. כן פירש הר"ף [שם טו, א] קודר הנאמר שם [נגמא], וכן כח הרמב"ם בספק ד' מהלכות יום טוב [הלכה ג]:
 ד. שבת ק"ה [ע"ב] משנה שם, וכן פסקו הר"ף [שם טו, ג] והרא"ש [שם פקד ד' סימן ג] והרמב"ם בספק כ"א [משנה הלכה ג]:
 ד"ה ר"ן שם ד"ה אפקסיה; וכן דעת הרמב"ם שם:

גליון מהרש"א

[ג] (פניא סי' יד) בשבת או ביום טוב וכו'. ממה שכתב הר"ף פק אלו עובדין [שם טו, א] כן הוה דליז מפרשין חלז טעמיה ביום טוב [שם טו, א] דבנתח חון לארץ קורא לה שם ואוכלה כח קטן, והקשה הרמב"ם [ממחמה טו שם טו, א] דגם בליזא כח קטן לנטול כוב, דבריימא לן [והוה טו, א] דמדות חון לארץ מטטל כוב, והוליד מה דדוקא בשבת ומערב רשאי להרות, משמע דלא מותרות האשן, ועיין שער המלך ספק ב' מהלכות יום טוב עלה ל"א בסופו [ולכוז עמוד קרי ד"ה טו]:

יד מותר להדיחו. דהא גוף הכלי הישר הוא, והיין אסורו, וכשמסירו אינו מתקנו אלא כמסור ממנו גרף של רע. ומשמע בשבת דף מ"ז [ע"א] צמסופות [ג"ה] הוה דאפילו יש בטוס פרוי פת שטרה בו העכו"ם מותר לנטולו, ולא הוה כסין לדבר אסור, דבעלים לגבי כוס, עיין סימן ש"ח סעיף כ"ו.
ד ה"א אסור לנטול אסור [ג] בשבת או ביום טוב, דאין לך מיקון גדול מזה, כמו שכתוב ביו"ד סימן ז"ט סעיף ו'. והיכא דמקלי קלי אסורא שרי, כמו שכתוב סימן תק"ו סעיף ב'. אבל מותר לשער ששים אפילו נתערב בערב שבת ולא נודע לו עד בשבת (מרומת הדשן סימן נ"ד), עיין סימן תל"ח סעיף ט'. נראה לי דיבש ציבש שנתערב מותר להשליך אחד בשבת, דאינו אלא חומרא בעלמא, לא הוה כמתקן, עיין ביו"ד סימן ק"ט [סעיף א בהגה], וכן משמע ריש פרק נוטל [שם קמא, ג-קמג, א]:
ב י"ג בבב"ד דבר, ואפילו בחול, ח"ע"ג דומנין דגריד, מכל מקום דבר שאין מתכוין הוא. אבל בגרמאן הוה פסקי רישיה, וכתב מהר"ל [הלכות שבת עמוד רעז] (מהרא"ש) [מהר"ם] [הלכות ומנהגי מהר"ם סימן קכג] אוקסר לשטוף הזכוכית עם שכולת שועל להאיר, ע"כ. וצריך עיון למה, ואפשר דקבירא ליה דדוקא להדין שרי אבל להאיר אסור, עיין סימן של"ו סעיף י"א [נס"ק ין]:
שכד א. מורסן. כתב הרמב"ם במלחמות [שם טו, ג] לנסבא קמייתא, דאם מגבל מעט מעט שרי בלא שינוי, וכמו שכתוב סימן שרי"א סעיף י"ד, ע"ש:

סימן שכד
 דיני הכנת מאכל לבהמה בשבת, ובו מ"ו סעיפים:
א אין כוכרין התבן בכברה שיפול המונין לארץ ולא יניחנו במקום גבוה כדי שירד המונין אבל נוטל בכברה ונותן לתוך האבוס אף על פי שהמונין נופל ממאליו מותר כיון שאינו מכובין:
ב י"א ימודור אדם שעורים לתת לפני בהמתו י' אלא משער באומדן דעתו:
ג י"ז אין גובלין **א** (א) מורסן לבהמה י' או לתרנגולים **א** אבל נוחתים בו (ב) מים מילתא היא, דהא במשנה [שם] שרי לכתחלה ליתן מים למורסן ואח"כ כרכי יוסי בר יהודה, אלא דכיון דלאמר רבי התם אחד נותן קמת ואחד נותן מים האמתין חייב, על כן הוה נקט ואמר אינו חייב, ובאמת מותר לגמרי. והב"י [שם ד"ה אצל] כתב דליקורא מיהו איכא גס דנתינת מים, והיינו בקמת שאין צריך לשבת על כן יש מיהו אסור, (כ"ה) אצל (במשנה) [במורסן] א' איש צו נורך להאכיל לחיה ועוף לא גזרו. ותמהמי על פה קדוש יאמר, כן, דלטו בקמת לא הוה צו נורך להאכיל לעופות ולבהמות, וצודאי אותו הנותן צו מים הוא עושה לגזור זה. ומה דבגמרא [שם] פרכינן דלמא עד כאן לא אמר רבי יוסי בר יהודה אלא בקמת דבר ביבול כו', הרי ראינו דבעינן שיהא מפורש להיתר לרבי יוסי, ולא כגי בחס גאמר יש לומר דאחי כרכי יוסי, דאם לא כן מתי פריך וממלא חילוק, הא עדיף לן טפי לומר דאין חילוק בין בר

ומותר להדיחו. דהא גוף הכלי הישר הוא, והיין אסורו, וכשמסירו אינו מתקנו אלא כמסור ממנו גרף של רע. ומשמע בשבת דף מ"ז [ע"א] צמסופות [ג"ה] הוה דאפילו יש בטוס פרוי פת שטרה בו העכו"ם מותר לנטולו, ולא הוה כסין לדבר אסור, דבעלים לגבי כוס, עיין סימן ש"ח סעיף כ"ו.
ד ה"א אסור לנטול אסור [ג] בשבת או ביום טוב, דאין לך מיקון גדול מזה, כמו שכתוב ביו"ד סימן ז"ט סעיף ו'. והיכא דמקלי קלי אסורא שרי, כמו שכתוב סימן תק"ו סעיף ב'. אבל מותר לשער ששים אפילו נתערב בערב שבת ולא נודע לו עד בשבת (מרומת הדשן סימן נ"ד), נראה לי דיבש ציבש שנתערב מותר להשליך אחד בשבת, דאינו אלא חומרא בעלמא, לא הוה כמתקן, עיין ביו"ד סימן ק"ט, מ"א [נס"ק יד]: (י"ג) בבב"ד דבר, ואפילו בחול, ח"ע"ג דומנין דגריד, מכל מקום דבר שאין מתכוין הוא. אבל בגרמאן הוה פסקי רישיה, וכתב מהר"ל [הלכות שבת עמוד רעז] (מהרא"ש) [מהר"ם] [הלכות ומנהגי מהר"ם סימן קכג] אוקסר לשטוף הזכוכית עם שכולת שועל להאיר, ע"כ. וצריך עיון למה, ואפשר דקבירא ליה דדוקא להדין שרי אבל להאיר אסור, עיין סימן של"ו סעיף י"א [נס"ק ין]:
שכד א. מורסן. כתב הרמב"ם במלחמות [שם טו, ג] לנסבא קמייתא, דאם מגבל מעט מעט שרי בלא שינוי, וכמו שכתוב סימן שרי"א סעיף י"ד, ע"ש:

ביאור הגר"א

[כב] [נס"ק חן כוס. מדאמרין שם [בית] כ"א ב' ונטלטיניהו אגב כסא, שמע מינה שהכוס עצמו ראינו: [כג] [נס"ק ין אין. כמו שכתוב סימן ש"ב סעיף י"ב.]

לבושי שרד

שכד (א"י) ב"ז סק"א אב"ל במורסן שיש, כ"ל:

אוצר מפרשים

ד (פניא סי' יד) אסור לבטל אסור בשבת או ביום טוב כו'. היינו לדעת ש"ע שם ביר"ד, אבל לדעת רמ"א אפילו בחול אסור לבטל לכתחלה אפילו אסור דרבנן היכי דלא מיקלי קלי איסורא. ואפילו באיסור דרבנן אסור משום מתקן, משום דקודם ביטול לא חזי כלל. ועיין במג"א סי' י"א, אלא דאם המג"א קאי לדעת הש"ע שם א"כ אין חילוק בין קלי איסורא או לא, שהרי הרשב"א [מורה הנב"ה ביה

קטן לא הוה חיקון כל כך, והא דלא כתב חיקון לתת לכתן גדול שכבר העריך שמשו, וזה לא מיתיר בדברי המלחמות [שם טו, א] ור"ן [שם] ע"ש דבהעבר משמו בגון שטבל מבעוד יום לקרוי, וי"ל דביביא ליה כמו שכתב המג"א סימן תרי"ו סוף סי' ח' דאי אחר טבילה ראה מים חלוקים או עכו"ם צריך לחזור ולטבול. ועיין במשנה ריש פרק ויזא דפני ויזא כו'. ועיין מורה רבי שלמה רב

ביאור הגר"א

מחזיקין הוא. אבל בגרמאן הוה פסקי רישיה. וכתב מהר"ל (מהרא"ש) [מהר"ם] אוקסר לשטוף הזכוכית עם שכולת שועל להאיר, ע"כ. וכתב המ"א [נס"ק טו] וצריך עיון למה, ואפשר דקבירא ליה דדוקא להדין שרי אבל להאיר אסור, עיין סימן של"ו סעיף י"א: (יד) במ"א. והדחה בעלמא שרי, דנתינת מילתא, וכמו שכתוב סימן ש"ב סעיף ט', מ"א [נס"ק טו]. ועיין סימן ש"ב ס"ק ט"ו ומה שכתבתי שם בשם ה"ע דמותר ליתן מלא לתוך המים, ע"ש. ועיין סימן שכ"ו סעיף י"ז, [ט"ו] ס"ק ט']:
שכד (א) מורסן. ומעט מעט שרי בלא שינוי לנסבא קמייתא, עיין סימן שכ"א סעיף י"ד, [מ"א ס"ק א]: (ב) מים. עיין ט"ו [נס"ק ח] שכתב דהוה הדין לקמת אין אסור דנתינת מים, ע"ש:

מגדור פריזמאן
 גרסא אחת שלמן זיון גליל
 מכון יושא

תשובת הרא"ש כלל ד' סימן ד'; רמב"ם ירוש' נתיב ח"ב מה' ג':
 . משנה שם דף (מ"א) [מנ] וע"פ:
 . משנה שם דף מ"ח [פ"ג] וכתבתי:
 . מימלא דרבה שם דף ר"ן [ש"י] ב ד"ה [אריס]:
 . נכ"י ד"ה ואלו [בפלו] שנה שם דף (מ"ג) [ג]. [וגמלא דף מ"ב וע"פ:]
 י"ף שם י"ב ב' רמב"ם מנן ומלה ה' [טז]:

אוח' נ). ואין להחמיל להעריך המלות עד שיגרפו המנור, כדי שיאפו מיד (וכרונות דף כ"ד י"ג, א. מהדורם מונקאטש נכסמ הגדולה הגה"ע):
 ה הכפישו פניו. ור"ך לקדק בזה, כי הוא מנאי ואין איש שם על לב: ו' טוב ציודר לכתחילה. דשמאל לא יקטופו יפה כפעם שניה, שלא יהיה גוש אחד דצוק, והוי כמלה כפולה שאסורה משום שאין האש שולטת (מהרי"ל הלכות אפיית המלות עמוד טז):
 ז מקטפת. במדינות אלו נוהגין שלא לקטף המלות במים (דרכי משה אוח' ג): ה ומידו בעברת ישיה, והיינו כשהיא עוסקת עם המנור ועוסקת ג"כ אחר כך בצלק: ו' שלא יתקבצו. אבל במקום מדרון נבלעים צקרקע מהרה (רש"י פסחים מה' א ד"ה הכי גרסינן).
 א ולכן לא ישפכס על רצפת אצנים. ומכל מקום ז"ע, דמה צ"ך אס' יתחמלו, הרי שופכס והפקירס כמו שכתוב סוף סימן תמ"ד, וי"ל לכתמלה צריך לזהר שלא יצאו ליד חומן. ועיין סוף סימן תמ"ה: י והכלים בוי. והמכרות אין צריך להדימן (מהרי"ל הלכות אפיית המלות עמוד טז): יא בשעת עשייה. דלא כמו שנוהגין העולם שלא לגרס עד אחר עשיה, כי אף על פי שאין שוהים שיעור מיל מכל מקום לכתמלה אסור, כמו שכתוב סוף ז' [נהגה], לכן יעמוד אחד על גביהן שיגרר תמיד כל כלי בשעת הנחמו:

ציונים דר"מ

ה הגהות מיימונית פרק י' [שם אוח' ט] ומדרכי יצק אלו עוברין [פסחים רמז מ]:
 ז [דרכי משה סימן טז, שם] מהרי"ל [הלכות אפיית המלות עמוד טז] בשם גרונה [פסחים סימן מד] ורוקח [סימן רע"ג]:
 ח רמב"ם פרק ה' [ממנן] ומלה הלכה י':
 ט [דרכי משה סימן מה, בטעם] מהרי"ל [שם עמוד מה, בטעם] מהרי"ם סימן רפ"ג:

(ג) ואם התחילו בשתי עיסות בוי. זה מייירי אפילו לא נשתהא זולאי שיעור מיל, אפילו הכי אמרינן שזולאי היה כאן חמימות הרבה מדוראין השניה שהחמילה: (ד) מקטפת. פירושו, שטחה במים פני המנורה, לא פקטף בלוח המים שמלגנת בהם הידים, מפני שהם מתחממים. אבל כל שאינה מקטפת במים לא הצריכה לקדק אס' ידיה חמין, שאין השש מימון בכך, ולכן פירש הרמב"ם [מנן ומלה ה' י"ג] דלא אמרינן הצריכה ללנן ידיה אלא כשהיא אופה לפי שידים מתחממים מחמת מוס המנור, כן כתב הר"ן [פסחים י"ב, ב ד"ה ואריס] והרב המגיד [שם]:
 (ה) אחר זמן איסור. אבל קודם זמן איסור שופכן אפילו במקום אשכנזין ואינו חושש, כן כתב צ"ח [ד"ה ואלו]. ולפי מה שכתבתי בסימן תמ"ה [ש"ק ה] דולאי ממנן אסור להנימו כרשותו שהוא שלו ולסמוך על העורבים שאכלוהו אפילו קודם זמן איסור, א"כ הכא נמי אסור אס' יש כמה ששופך כדי קנינו, כן נראה לענ"ד:

לשיעור מיל [טז] או שהיה י"ב במקום חס שממחר להחמין: [י"ג] ואחר שנתעסק בבצק ונתחמם בידיים אם יניחוהו בלא עסק מיד יחמין [ג] ואם התחילו בשתי עיסות באחד והחמיצה האחת [י"ד] בידוע שהחמיצה גם השנית אפילו אין רואין בה סימני [י"א] חימוץ [ו] ואם החמיצה עד [י"ג] שיש בה סדקים אפילו לא נתערבו הסדקים זה בזה אלא אחד הולך הנה ואחר הולך הנה הוי חמין גמור [ו] והאובלו חייב כרת ואם אין בו סדק אלא ה [י"ב] הכפישו (פירושו, שנשתנה מראיתו [ללובן, ערוך [שם] השלם ערך כסף, א]) פניו באדם שעמדו שערוותיו [י"ב] [ט] האובלו פטור: הגה [טז] ואם המלה עשויה ורלא שלא מצא ליד חומן מומר לשנה ולחזור לעשותה כדי שהעסק יבעל חמין [י] מיהו ו' טוב לזהר לכתמילה:
 ג' אם האשה שהיא לשה היא [ד] ז [י"א] מקטפת במים לא תקטף באותם מים [י"ג] [י"ד] שמצננת בהם ידיה מפני שהם מתחממים ומחמיצים את העיסה אלא יהא לה כלי אחר מלא מים שתקטף בו: הגה ה [י"א] ו' ומיהו צעברה ולא צננה יליה מומר:

ד

כ אם לש [ה] [י"ג] [י"ד] אחר זמן איסור חמין אלו המים עם שאר המים שרוחצים בהם [הכליל] י"ג [י"א] לא ישפכס אלא במקום [ה מדרון בדי ו] שלא יתקבצו במקום אחד ויחמין: הגה [י"ד] והכלים שממקנים בהם המלות והסמן שחומכין בו העיסה [י"ג] יגרס ממיד יא בשעת [טז] עשייה שלא יצקן בהם הצלק [ו] ולאחר העשייה ידחס ויגבס היטב [ו] לחזור ולמקן בהם

מקום לכתמלה אסור, כמו שכתוב סוף ז' [נהגה], לכן יעמוד אחד על גביהן שיגרר תמיד כל כלי בשעת הנחמו: ערך צ"חם למהרי"ק"ש

פס"ה ג שמצננת וכו'. עכשו לא נהגו לנן הידים: פס"ה ד בפ"ה [ויחמין]. ט לזהר שלא יהיה סדק צעריה שלכן זה שלא יוכל לנקרו אחר הלשה ויממך עם וימערב העלוש זה אחר קי:

שערי תשובה (יב). האובלו פטור. עיין במג"א סימן תמ"ב [ש"ק א ד"ה וראה ל] ומה שכתבתי שם [ש"ק א] ובש"ח בית אפרים [א"ח סימן ל] בדברי הטור כאן:
 יעקב ס"ק י"ג. ועיין מק יעקב [שם] (שכתב להדיא הכל לפי רוב חום התנור, הגא"א). ובעשותו הרבים רוב ישראל אפילו הלומדים אינם נוהרין בזה, רק מימימים כמה עיסות על השלמן טרס החמלת בגרסמ המנור, והוא עון פלילי: (יא) חימוץ. אפילו לא נשתהא שיעור מיל, ט"ו [ש"ק ג]: (יב) הכפישו. ולר"ך לקדק בזה, כי מנאי הוא ואין איש שם על לב, מ"א [ש"ק ה]. ועיין מק יעקב [ש"ק טז] שמיקל בזה קצת, אלא א"כ שהה שיעור מיל אסור: (יג) מקטפת. פירושו, שטחה פני המנורה במים, [ש"ק ד]; מק יעקב ס"ק י"ז. ואין טענה במדינות אלו כקטוף המלות במים, דרכי משה, [מ"א ס"ק ז]: (יד) שמצננת. הצי"ח מסכים לר"כ לנן ידיה בשעת המעסקות בעיסה אפילו אינה עוסקת במנור, וכן כתב השבלי הלכות. לכן דעם הר"ן והמגיד משנה אינו כן, דכל שאינה מתחממת מחום המנור ואח"כ נוגעת בעיסה אינה צריכה לנן כלל (ובדיעבד אין לאסור, אחרונים, הגא"א). וכן המנהג שלא לנן הידים כשעוסקין בלישת העיסה, וכן נראה לי, מק יעקב [ש"ק יח], ע"ש: (טז) עשייה. וכמה המנן אצרהם [ש"ק יח] דלא כמו שנוהגין העולם שלא לגרס עד אחר עשיה, כי אף

ביאור הגר"א קטן כמו ניקור שדומה לדלף, ועיין מ"א [ש"ק ח]: [ז] או שיהיה. כמו שכתב [השו"ע] למטה: [ח] שורשן ואחר שנתעסק בוי. וכמו שכתוב שם [פסחים מה, א] עברה ולשה מאי, ומסקינן דאסור, ועל כרחך בלא שהה שיעור מיל, דאם לא כן בלאו הכי אסור. ולשאר פוסקים קאי אף אלשה בחמה: [ט] האובלו פטור. כסחם מתניתין שם [מת, ב], דלא כר' מאיר [בבבא שם] דמחייב בשיאור. ואע"ג דלענין עצם השיאור וסידוק קיימא לן כוותיה, דמתניתין שנאו בלשון חכמים: [י] ואם הפצה כר'. כנודר לעיל וכל זמן שעוסקות כר': [יא] [פס"ה ג]. הנהו ומיהו. דהורמ"ב [חפץ ומצה ה', יב] סובר דפלוגתא דעברה ולשה [שם מה, א] לא קאי אלא בחמי חמה ובמים הגורפין, מדהביא ראייה מאין לוחטין, דרמ"א להו: [יב] [פס"ה ד] אחר זמן. ב"י, ועיין ט"ז [ש"ק ח]: [יג] לא ישפכס. אע"ג דבבבא [שם] מחלק בין נפשי או לא, אנו לא בקיאי בזה: [יד] [נהגה] והכלים כר'. ששוה בהן הבצק שיעור מיל:

תנ"ג (א) (מ"א סק"ה) ולכן לא ישפכס עד רצפת אבנים. עיין בספר ששה זרעוני (גנה) [ערוגה] [פלפול ה ד"ה אכל נחמם דנרין [הגאון מו"ה זלמן עמרין ז"ל]:

מחצית השקל עד שיגרפו. וכתבו האחרונים דלאו דוקא עד גמר הגריפה, דאם כן יש דלעיל סימן שני"ז סוף ב' כתב דגם רצפת אבנים מבליעים, מכל מקום

מחצית השקל

עד שיגרפו. וכתבו האחרונים דלאו דוקא עד גמר הגריפה, דאם כן יש

מחצית השקל

עד שיגרפו. וכתבו האחרונים דלאו דוקא עד גמר הגריפה, דאם כן יש

הוצא גבול שמתן זרון השלם
 חבון יבולת

יב ע"י ירי גוי. להגרירה הוי שבות, והוי שבות לשבות דשרי במקום מנוה, כמו שכתוב סימן ט"ז סעיף ה' **ל** יג שיאפה הבצק. ומכל מקום אסור לאכול הבצק, בדלדל השני ובסדקים לא נאפה יפה (מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד עג). וקשה א"כ היאך רשאי לאפותו, ואפשר למדינה שרי **י** נאכילה, רק שחומרה בעלמא הוא [שלא] **י** לאכול, לכן מותר לאפותו. ונראה ד' שיצטל המצת קודם שיחמין, או יתן הכלים עם הבצק במתנה לעכו"ם. ואם צריך לאפות שנית ציוס עוב פשיטא דשרי להדיחן, אבל אסור לגורדן, כמו שכתוב סוף סימן ט"ז. יש מלפין העמילה **י** צטס של מתכות, ויש שעושין אותה מאבן חלקה כדי שמתקרר (זכרונות דף כ"ב י"ג א. מהדור מונקאטס כנסת הגדולה סימן תנו הגנ"י). מורק **י** שנסדק בשפתו, וזוה מהרי"ל [הלכות הגעלה עמוד כח] להרמיז הסדק ולגרדו יפה ולהגעיל ולסתום הסדקים ויחליקם לעשותם יפה, או ירחיבו כרוחב אצבע, אבל לא ידביק עליו חמיכה נחשת (דרכי משה אות ג). וגם במדרה לא יהיה סדק או חריץ וכו' (מהרי"ל ווייל סימן קנ"ג). הדפדין צריך להחליף בין לישא ולא עושה על הדף בלא סדין ויש נקבים בדף צריך לפתוחם שלא יכנס בהם בצק (מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד ע"ד דרכי משה ס"ג). עיין מה שכתבתי סימן תנ"א סעיף י"ח [סי"ח] וכן ענין כצום הסדין: **יד כסת צבור.** אבל על **י** בגד זמר שרי, דלוינו ממתם כל כך: **י** הוא הפת מותרת. וצ"ל [ד"ה אין] אוקר. והוא הדין שלם סמון לתנור. ונראה לי דוקא כשהחמה העיסה, עיין סימן תנ"ה סעיף א' בהג"ה [נו"ק ג]. **יז** צ"ל יוסף בה קפוח. שאותו קמח אינו נילוש יפה, ואחר אפייה עושה יפול במרק בקערה ויתחמץ, ואם היה אפשר בלא שהיית העיסה, עושה גיבול קשה וכו', עכ"ל תרומת הדשן [סימן קנ"ד]. ונראה לי דוקא כשיש אדם אחר שיכול ללוש עיסה קשה, אבל אדם אחד אסור ללוש שפיהן כאחת, שאי אפשר ללוש שתי עיסות כאחת ולהתעסק בהן יפה. ומשמע מדבריו שאם אי אפשר לעשות עוד עיסה קשה אין איסור להוסיף קמח, רק ישמור המצות שלא ליתן אותם לדבר לת, וזוהי משום שלועטו אין מתחמץ חק, וכן משמע ריש סימן תס"ו. ועוד, דהא הקמח נקלה בצור, כמו שכתוב סימן תס"ג סעיף ג'. וגם במהרי"ל [הלכות אפיית המצות עמוד ע"ו] צ"ל מהרי"ל [סימן נ"א] וזוהי משום שלועטו אין מתחמץ חק, עם הראשון ונמלא מפסיק בין העיסה, מפי מהרי"ל וז"ל [תרומת הדשן], עכ"ל. משמע דסבירא ליה דאין העיסה נאפת יפה מפני הפסקת הקמח, עיין סוף סימן ת"ס [סי"ח]. אחר כל עיסה ועיסה ידיו ויחזור וידיה הספל וינגזנו במפה, אלא א"כ לש מיד בלי הפסקה, ואם אי אפשר להדיח הספל ימלאנו מים ונונין על כל גדומיו (מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד ס"ח). והמנהג הנכון להיות לו צ' ספלים להחליף בין עיסה לעיסה (שלי"ה ריש משנת פסחים ד"ה ראו). וכן אותו שנתן הקמח ואומן שתקנו המצות, ידיו וידיהם. וינער הפיורין מעל השלחן אחר כל עיסה, ואחר גמר הלישה יכבדו המקום:

חק יעקב

אין לחוש, ופוק חזי מה עמא דבר. אכן מה שיש נוהגין שמניחין (מצוה) [מפכה*] אחד על השלחן ועוסקין בהם ויחזירין ומסיקין התנור ומשתמשין בכל הכלים שנשתמשו בו בראשונה בלי גרירה והדחה כלל, גם על המפה הראשונה, או שמהפכין המפה, זה ודאי ראוי להזהיר ולמחות שלא לעשות. וכן נכון לעשות כמו שכתב מהרי"ל [שם] שאין ראוי להתחיל ללוש שנית עד אשר הוסק התנור שנית, וכינוי ביני ידיה הכלים ויקח מפה אחרת, ועיין לעיל סימן תנ"א ס"ק נ"ג: **[כ"א]** ואחר כך ידיחן. והמדרה אין צריך להדיחו, ודשות מהרי"ל [הלכות אפיית המצות עמוד פ"א]. ועיין לעיל סימן תנ"א ס"ק נ"ד: **[כ"ב]** יטי"ם ציונן אן יתנם לתנור. בכל שו"ע נרשם בהג"ה זו מהרי"ל, ועיין במ"א [סי"ג] מה שכתב בשם מהרי"ל דאסור לאכול הבצק זה אף שנאפה משום בדצד השני ובסדקים לא נאפה יפה. וקשה, אם כן איך רשאי לאפות, ומדחיק תרין. ובאמת אנכי הוראה בספר מהרי"ל [הלכות אפיית המצות עמוד ע"ג] שלפנינו לא כתב כלל היתר זה דאפייה, ואדרבה שכתב וז"ל, ולא ידעתי איך יתהרו הכלי שלשין בהם ביום טוב של פסח, דהא אסור להדיח שהוא טרחה שלא לצורך, וכי חימא לאפות המגלגלי בתנור הא שבפנים בסדקים לא נאפה, ועוד שלא לצורך הוא, ולהטיל לצונן אי אפשר דשייט למעלה ואין המים נוגעין בכל צד [עיין במהרי"ל ווייל סימן קצ"ג שכתב שיכבידם למטה], ועוד, דלמא העין מפסיק

יב ע"י ירי גוי. להגרירה הוי שבות, והוי שבות לשבות דשרי במקום מנוה, כמו שכתוב סימן ט"ז סעיף ה' **ל** יג שיאפה הבצק. ומכל מקום אסור לאכול הבצק, בדלדל השני ובסדקים לא נאפה יפה (מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד עג). וקשה א"כ היאך רשאי לאפותו, ואפשר למדינה שרי **י** נאכילה, רק שחומרה בעלמא הוא [שלא] **י** לאכול, לכן מותר לאפותו. ונראה ד' שיצטל המצת קודם שיחמין, או יתן הכלים עם הבצק במתנה לעכו"ם. ואם צריך לאפות שנית ציוס עוב פשיטא דשרי להדיחן, כמו שכתוב סוף סימן ט"ז. יש מלפין העמילה **י** צטס של מתכות, ויש שעושין אותה מאבן חלקה כדי שמתקרר (זכרונות דף כ"ב י"ג א. מהדור מונקאטס כנסת הגדולה סימן תנו הגנ"י). מורק **י** שנסדק בשפתו, וזוה מהרי"ל [הלכות הגעלה עמוד כח] להרמיז הסדק ולגרדו יפה ולהגעיל ולסתום הסדקים ויחליקם לעשותם יפה, או ירחיבו כרוחב אצבע, אבל לא ידביק עליו חמיכה נחשת (דרכי משה אות ג). וגם במדרה לא יהיה סדק או חריץ וכו' (מהרי"ל ווייל סימן קנ"ג). הדפדין צריך להחליף בין לישא ולא עושה על הדף בלא סדין ויש נקבים בדף צריך לפתוחם שלא יכנס בהם בצק (מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד ע"ד דרכי משה ס"ג). עיין מה שכתבתי סימן תנ"א סעיף י"ח [סי"ח] וכן ענין כצום הסדין: **יד כסת צבור.** אבל על **י** בגד זמר שרי, דלוינו ממתם כל כך: **י** הוא הפת מותרת. וצ"ל [ד"ה אין] אוקר. והוא הדין שלם סמון לתנור. ונראה לי דוקא כשהחמה העיסה, עיין סימן תנ"ה סעיף א' בהג"ה [נו"ק ג]. **יז** צ"ל יוסף בה קפוח. שאותו קמח אינו נילוש יפה, ואחר אפייה עושה יפול במרק בקערה ויתחמץ, ואם היה אפשר בלא שהיית העיסה, עושה גיבול קשה וכו', עכ"ל תרומת הדשן [סימן קנ"ד]. ונראה לי דוקא כשיש אדם אחר שיכול ללוש עיסה קשה, אבל אדם אחד אסור ללוש שפיהן כאחת, שאי אפשר ללוש שתי עיסות כאחת ולהתעסק בהן יפה. ומשמע מדבריו שאם אי אפשר לעשות עוד עיסה קשה אין איסור להוסיף קמח, רק ישמור המצות שלא ליתן אותם לדבר לת, וזוהי משום שלועטו אין מתחמץ חק, וכן משמע ריש סימן תס"ו. ועוד, דהא הקמח נקלה בצור, כמו שכתוב סימן תס"ג סעיף ג'. וגם במהרי"ל [הלכות אפיית המצות עמוד ע"ו] צ"ל מהרי"ל [סימן נ"א] וזוהי משום שלועטו אין מתחמץ חק, עם הראשון ונמלא מפסיק בין העיסה, מפי מהרי"ל וז"ל [תרומת הדשן], עכ"ל. משמע דסבירא ליה דאין העיסה נאפת יפה מפני הפסקת הקמח, עיין סוף סימן ת"ס [סי"ח]. אחר כל עיסה ועיסה ידיו ויחזור וידיה הספל וינגזנו במפה, אלא א"כ לש מיד בלי הפסקה, ואם אי אפשר להדיח הספל ימלאנו מים ונונין על כל גדומיו (מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד ס"ח). והמנהג הנכון להיות לו צ' ספלים להחליף בין עיסה לעיסה (שלי"ה ריש משנת פסחים ד"ה ראו). וכן אותו שנתן הקמח ואומן שתקנו המצות, ידיו וידיהם. וינער הפיורין מעל השלחן אחר כל עיסה, ואחר גמר הלישה יכבדו המקום:

חק יעקב

אין לחוש, ופוק חזי מה עמא דבר. אכן מה שיש נוהגין שמניחין (מצוה) [מפכה*] אחד על השלחן ועוסקין בהם ויחזירין ומסיקין התנור ומשתמשין בכל הכלים שנשתמשו בו בראשונה בלי גרירה והדחה כלל, גם על המפה הראשונה, או שמהפכין המפה, זה ודאי ראוי להזהיר ולמחות שלא לעשות. וכן נכון לעשות כמו שכתב מהרי"ל [שם] שאין ראוי להתחיל ללוש שנית עד אשר הוסק התנור שנית, וכינוי ביני ידיה הכלים ויקח מפה אחרת, ועיין לעיל סימן תנ"א ס"ק נ"ג: **[כ"א]** ואחר כך ידיחן. והמדרה אין צריך להדיחו, ודשות מהרי"ל [הלכות אפיית המצות עמוד פ"א]. ועיין לעיל סימן תנ"א ס"ק נ"ד: **[כ"ב]** יטי"ם ציונן אן יתנם לתנור. בכל שו"ע נרשם בהג"ה זו מהרי"ל, ועיין במ"א [סי"ג] מה שכתב בשם מהרי"ל דאסור לאכול הבצק זה אף שנאפה משום בדצד השני ובסדקים לא נאפה יפה. וקשה, אם כן איך רשאי לאפות, ומדחיק תרין. ובאמת אנכי הוראה בספר מהרי"ל [הלכות אפיית המצות עמוד ע"ג] שלפנינו לא כתב כלל היתר זה דאפייה, ואדרבה שכתב וז"ל, ולא ידעתי איך יתהרו הכלי שלשין בהם ביום טוב של פסח, דהא אסור להדיח שהוא טרחה שלא לצורך, וכי חימא לאפות המגלגלי בתנור הא שבפנים בסדקים לא נאפה, ועוד שלא לצורך הוא, ולהטיל לצונן אי אפשר דשייט למעלה ואין המים נוגעין בכל צד [עיין במהרי"ל ווייל סימן קצ"ג שכתב שיכבידם למטה], ועוד, דלמא העין מפסיק

3. הרמב"ם [מקד ומנה] צפיקה ה' [הלכות י"ג] שלא כדעת הראש"ש [פסחים פ"ב סימן ל"א] דלאסור: מ. תרומת הדשן [סימן קמ"ז]:

- ציונים לרמ"א
- ס דברי עצמו [דרכי משה סוף סימן ט"ז]:
- ט"ז דעת עצמו י"ז:
- י מהרי"ל [הלכות הגעלה עמוד ט"ז]:
- ס מהרי"ל ווייל [סימן קנ"ג]:

הכמות שלמה

תנ"ס [מס"ף ד כהנה] ויש ליתר בעריבה שלשין בה שלש ידיה בו שום גופא או סדק שלש יוכ"ל ינקרו אחר הלישה ויתחמץ. כ"ב, הנה אם נדיבדב ויש בו לא נאפר או לא לא נאפר כהמחורט. והנה מדברי הפ"ק עקב כסימן תנ"א ס"ק י"ב כמה שכתב דלש ענין עושה על הסדין בלא הפסח, אם הוא מן הפסח אף נדיבדב לא נאפר, מומח ע"ס דהוא הדין אם היה סדק או גומא נהעריבה ממי הדין כך דהון הפסח אסור אף נדיבדב וקודם פסח אין לאסור נדיבדב. מיהו אפשר לתקן דהאק עיקב מיירי אפשר שלא הפסיק שיטור מיל בלא עסק טיה, אף אם היה עליו מעט ממנו כיון דעורבין עליו כל פסח ועסקין בו א"כ הוה בלא עשה שיטור מיל בלא עסק, ולכן אין לחוש נדיבדב קודם פסח, אבל בלא ועריבה מלך שנהגין להחליף פסח כפסח האין ורובין אותו ועודו זמן מה פני עד שמתחיל מן המים, כזה כיון שיעמוד זמן רב פני ענשה תמן ממש ואף קודם פסח י"א לאסור. ועוד, אין לתמוך סדין

פ"ב ושו"ע שרד

תנ"ס (ה) מ"א פק"ו ואי משום שלועטו אין מתחמץ וכו', כ"ל י"ז:

הגהות והערות

- י"ד נוסף מההדו"ת אמ"ד ס"פ:
- ט"ז פירוש כלי שלשין בו העיסה:
- ט"ז בסהרי"ל כהנ"ו "אג"ו, וראה ע"ס כשנינו עסקתו לא יקטין כד:
- י"ז דין זה לא מוכר נדרבי משה. ועיין מהרי"ל הלכות אפיית המצות עמוד ע"ג שהיין שגוי ידחה, ואם אין גוי ידחה יתקל, ובמהרי"ל ווייל סימן קנ"ג כתוב שאסור

סעיף ד

טו מדרון וכו'. שנבלע בקרקע מהרה לכך לא ישפוך על רצפת אבנים (מגן אברהם), ורוקח סימן רע"ג כתב מדרון שלא יאסוף כזית במקום אחד או ישפכם ברשות הרבים:

טז בשעת עשיה וכו'. דלא כמו שנוהגין העולם שלא לגרום עד אחר עשיה כי אף שאין שוהין שיעור מיל מכל מקום לכתחילה אסור לכן יעמיד אחד על גביה שיגרו תמיד כל כלי בשעת הנחתו (מגן אברהם), וזה סייעתא למה שכתב בשל"ה דנכון שיכין שני כלים של לישא ומיד אחר עיסה ראשונה יהא אחד מוכן לרחוץ הכלי היטב, ועיסה השניה ימדוד בכלי שני וכן חוזר חלילה, עד כאן, אבל מהרי"ו כתב זה לשונו אחר כל עיסה ועיסה ירחיך ידיו וידית הספל וינגבו במפה אלא אם כן שלש מיד בלי הפסק, עד כאן, הרי דבלש בלי הפסק אין צריך כלום. בשלמא על של"ה לא קשיא מידי דיש לומר דמדות חסידות קאמר ונכון שיכין שני כלים וכו' אבל בגרירת כלים קשיא, ויש לומר דשאני ספל דלשין בו בלי הפסק ותמיד יכול הלש לחבר כל הפרורים המתדבקים למעלה ולמטה לערבן והוי כמתעסק מה שאין כן בסכין ומגלגלים שמניחין מידם בתוך עשיה לכך צריך אחד לגרוץ תמיד, ועיין סימן ת"ס סעיף ה'. כתב מהרי"ו אותן שנתן הקמת לאותן שתיקנו המצות ידית ידיהם ויבער הפירורין מעל השולחן וידרסם ברגליו בעפר קודם שיבואו לידי חימוץ דכשיבואו לידי חימוץ צריך לשרפם אחר כל עיסה ואחר כל גמר לישא יכבדו המקום, על כן ראוי לזוהר שהמודד הקמח לא יתן מים לאותו שלש כי שמא נדבק מעט קמח בידו ויפול לתוך המים, גם המודד ישים הכתונת מעל הזרוע עד המרפק כדי שלא יבוא קמח למלבושיו ואחר כך יתעסק בעיסה וכל זה לכתחילה:

76

יז על ידי כותים וכו'. דהגרירה הוי שבות ושבות דשבות לא גזרו ושרי במקום מצוה (מגן אברהם), וצריך עיון דבסוף סימן שכ"ג נראה דגרירה אב מלאכה הוא וכדאיתא בשבת דף נ' וכן כתב הרמב"ם פרק כ"ג זה לשונו, הגורר כל שהוא חייב עד כאן לשונו, ודוחק לחלק, גם קשיא לי מנא ליה למגן אברהם הא דמותר לעשותו על ידי כותים קאי אגרירה דילמא קאי אהדחה וכן הוא להדיא במהרי"ל במקור הדין, גם באמת גרירה למה לי כיון דדי בהדחה רק המחמיר קאמר דיגרורן וכיון שהוא יום טוב הוי קולא לעשות ולא חומרא כן נראה לי ברור: L

יח לצונן וכו'. ויכביד אותן שיהיו למטה ואל יציפו למעלה (מהרי"ו):

יט לתנור וכו'. ובחק יעקב תמה דבמהרי"ל אוסר בזה משום דבסדקים לא נאפה ועוד שלא לצורך הוא, עד כאן. ונראה לי דמ"א מיירי כשאין סדקין כמו בעריבה בסמוך וזה שאמר שהבצק שעליהם יאפה אף מטעם שני צריך עיון גם במהרי"ו לא התיר אלא במים צוננים, ועל

מגן אברהם צריך עיון ביותר ואולי היה להם נוסחא אחרת במהרי"ל. כתב מגן אברהם ונראה לי שיבטל החמץ קודם שיחמיץ או שיתן הכלים עם הבצק במתנה לכותים ואם צריך ליאפות שנית ביום טוב פשיטא דשרי להדיחן אבל אסור לגוררן, עד כאן, וצריך לומר דאזיל לטעמיה שכתב בסימן תנ"ז שאין לסמוך על צוננין בזמן הזה, אך צריך עיון דאי יש כותי הא יש תקנה להדיחו ואפשר כוונתו שיזכה לכותי שלא בפניו, ומכל מקום ודאי טוב שיתנו גם לצוננין דהא מכל מקום כשיתחמץ הוא ברשותו:

כ בעריבה וכו'. לא יהא חריצין במדה וכן כשעושיין המצות על הדף להדיא (מהרי"ל) אבל במעגלי צדק כתב בשמו זה לשונו, תוך הדף שהיה עושיין המצות כלפי סדין וכו', עד כאן, משמע דאף שעושיין על הסדין לא יהא בדף שתחתיו נקב וצריך עיון. עוד כתב במהרי"ל הסדין יקח בכל לישא ולישה אחרת אבל לא מהני מה שמהפכין כמו שכתב מגן אברהם סימן תנ"א דחמץ מבצבץ מעבר לעבר, ונראה דטוב יותר לעשות על דף חלק להדיא מלעשות סדין:

כא [לבוש] שמא ישכח וכו'. משמע אף בסדקין שאפשר לגרונו אסור שמא ישכח אבל מלשון רמ"א גומא או סדק שלא יוכל לנקרו וכו' משמע קצת דבסדק שאפשר לנקרו מותר. ודרכי משה כתב מזרק שנסדק בשפתו ירחיבה כרוחב אצבע:

כב כסת צמר וכו'. אבל בגד צמר שרי דאינו מחמם כל כך (מגן אברהם), ולא מסתבר מיהו בדיעבד מבואר במהרי"ו דאף בכר צמר מותר:

סעיף ו

כג ולא יוסיף וכו'. ואם עבר והוסיף יזהר שלא יעשו מאלו מצות תבשיל והמצות עצמו מותרין באכילה אף בפסח (עולה שבת), אי משום שלועסו אין מתחמץ תיכף עיין ריש סימן תס"ו, ואם עשה ממנו תבשיל כתבתי בספר אליהו זוטא דאין לאוסרו בדיעבד וכבר הסכימו עמי החיבורים שנדפסו אחר ספרי הנוכח לעיל:

כד [לבוש] שיתעסק וכו'. במגן אברהם כתב דאדם אחר צריך ללוש עיסה קשה דאדם אחד אסור ללוש שאי אפשר ללוש שתי עיסות כאחד, עד כאן, ואם עברו ועשו אדם אחד נראה לסמוך על משמעות הלבוש להתיר:

סימן תס

א [לבוש] לא ללוש ולא לערוך וכו'. (מהרי"ו) ואפילו לנקר המצה ראוי לזוהר (ט"ו). טחינה תליא בפלוגתא דש"ס סוף פרק כל שעה וכמו שכתב הרשב"א בתשובת סימן כ"ז ודלא כט"ז ודו"ק כי קיצרתי. וכל זה בשל מצוה אבל בשאר מצות אף דטוב לזוהר בהן גם כן מכל מקום אין להחמיר בקטנים וכיוצא ועיין שיירי כנסת הגדולה בסימן תס"א:

פירות וכדומה. וצריך שיכתוב ע"ג דבר המתקיים, כגון ע"ג ניר או קלף או עץ או כותל וכדומה, לאפוקי ככתב ע"ג עלי יקות. כתב בדיו או צבע ע"ג בשרו חיובי. שרש ע"ג בשרו ב' אותיות פטור. קרע בקלף צורת ב' אותיות חיובי. כתב ע"ג ב' מגילות בכ עיירות כיום א' נאבי' ובהעלם אחד) חיובי, מדיכול לקרב ב' המגילות יחד. כתב (בדיו) ע"ג כתב (של סקרא) חיובי משום כתב ומשום מוחק. אבל כתב בדיו ע"ג דיו או סקרא ע"ג סקרא, או סקרא ע"ג דיו, פטור. היה כתוב חית, וחלק נגו ועשאו ב' זינין, חיובי. תולדתו רשמי, בעשה ב' רשימות בעלמא, או ציר שום ציור על ניר או כותל וכדומה, חיובי (כ"ז ברמב"ם פ"א). המדפיס חיובי משום כתב, והמסדר האותיות בדפוס, חיובי משום בונה, ולמד ישי עימור אף שלא בגודל קרקע, חיובי נמי משום מעמר, והמניה ומתקן ומשיב אותיות עופרת אחרות תחת האותיות המשובשות חיובי משום כורר (כמ"ז ספ"י ש"ט), ומשום סותר ע"ג לבנות, ומשום מכה בפטיש. והסותר האותיות ממשכן ומחזירן לאחר שהדפיס בהן, חיובי משום סותר, ומשום כורר (ע"ג חיובי). הכותב ונתכוון לקלקל הקלף או הניר ע"ג, חיובי. קטן אוהו בקולמס וגדול אוהו כידו וכותב, חיובי, גדול אוהו בקולמס, וקטן אוהו כידו וכותב, פטור (ע"ג פרה פ"ב מ"ז). הכותב בשמאל פטור ואסור, אבל איטר, שמאלו כימין כל אדם (רמב"ם פ"א), אסור לכתוב במים או במשקין ע"ג שולחן, או ע"ג הלגות לחין, או באצבעו ע"ג חול או עפר, אע"ג דאינו מתקיים. אסור לרשום בצפורן על גליון ספר שהוא ניר, למימן, אבל על ספר של קלף, כמ"ז מתיר, ונ"ח ומניא אומרים (ש"ט). אסור להכריז או להסיר אותיות של כסף על פרוכת וכדומה (מניא ש"מ סק"ז). מיהו נ"ל דאינו חיובי חמאת, דהרי אפי' אם רקם אותיות בכגד, דמי ספי לכותב האות אחת אחת, אפי' מסתבר דפטור בשבת ממשום כתב, דהרי כל כה"ג לא מחשב כתב לנבי גם אשה ועבר (כנימין ד"כ ע"א) נ"א, אי"כ היה לענין שבת, וכ"ש בחיבר כל האות בעפע א' על הכגד, אף דרינו ככתב (ברמב"ם פ"ב סק"ז ושליד סק"ז), עכ"פ לא דמי לכותב ואפי' למדפיס או למפריד נג החית לא דמי כלל, דהתם עשה האות משא"כ הכא האות עשוי ועומד, לכן נ"ל דאסור רק מדרבנן. מותר לרשום באצבע אותיות באויר או ע"ג שולחן, כל שאינו ניכר רושם ע"ג (ש"מ ס"ד).

ד המוחק ע"ג לכתוב ב' אותיות במקום המחק, אפי' לא מחק רק משמוש דיו ויש במקומו כדי לכתוב ב' אותיות, חיובי. ואם מחק ע"ס לקלקל, פטור (ש"מ ס"ז ורמב"ם פ"א). נספך שעוה על אות א', אסור לסלקו, ואם על ב' אותיות, המסירו חיובי חמאת, אבל לא משום כותב דהרי הכתב נשאר תחת הטיפה כמאן דמונח בקופסא, וכי ס"ד דבנספך שעוה על אותיות שבתפלין, אף שיסירו יפסל משום שלא בסדרן (נמניא ל"ב סכ"ג), או בנספך על ס"ת שלא במקום הקריאה יפסל לקרוא בה במקום אחר מדרוהו האותיות שחתת השעוה כמחקים, אבל הכא חיובי משום ממחוקים (וע"ג בתשובת מעיל צדקה סי' כ"ח). מיהו בנמצא שעוה על אותיות ס"ת במקום הקריאה בשבת, נ"ל דאם נראין האותיות מתוך השעוה, מותר לקרות שם, דלא נרע מקרא מתוך זכוכית (הבריללע), דלית דחש בה, וכ"כ בתשר הקלמ"ס (היא סי' צ"ט) מתיר, משום דכמו ערוה בעששית אסור לקרות ק"ש בנגדה (כפי ע"ג ס"ה), ה"ג ראה מקרי. מיהו באין נראה האות מתחת השעוה, אף בדמקום אחר פשיטא דמותר לקרות לכתחילה, עכ"פ בנמצא במקום הקריאה, וציאו אחרת נאבי' וכרין המבואר בא"ח קמ"ג ס"ד ברמב"א. דאי"ל יקרא המכוסה בע"פ ויסימו בנינין הקרואים בה, ואו"כ יציאו ס"ת אחרת ויקראו בה אותו פסוק עם ב' פסוקים שבצדו בכריכה תחלה וסוף, וכגאון בעל ח"ד וראייתו מא"ח (קל"ז ס"ג וא"ר שם), נ"ל דלא דמי, דהתם רק בדיעבד, בשכח לקרות פסוק א' או ב', אבל הכא דלכתחילה, לא, שלא יאמרו למפרע הוא דקרי (כדארמין בשלהי מגילה). ולשבות יעקב (ח"ב סי' ד') אם נתיכש השעוה עך שיכול להסירו כלאחר יד, ע"י שיכפיל הגויל יפרוך ויפול, מותר להסירו בכך

תפארת יעקב

כ"י הא ח"ק נמי מחייב ברשם כמ"ש הרמב"ם אלא ע"כ צ"ל כמ"ש. הן אמת שדברי הרמב"ם נראים היפך קצת מרובי הנבאר שם (קנ"ג) דקאמר ר"י וכי משום כתב הוא חיובי כי לפיכך אם שרש שריטה חיובי משמע דלת"ק פטור, וכן משמע בירושלמי שם דקאמר משתי סימניות בני ר"י הוא משמע דלת"ק פטור, ועפ"ה"ם שם ואין הכא לדבריו ובמרומה שיש שם ס"ס וכצ"ל ותועלת הייתי כי בשכתב כתיבה כו ואח"כ רשם שני רשימות בהעלם אחת כו. מיהו לפי"ש לעיל דחמ"ל נ"מ ברשם בשמאל. צ"א ראה א' לא הכתי. וע"י שם ר"י ע"א וכי ספני שאנו מוסיין נעשה מעשה ע"ש ור"י. צ"ב אי"כ למה נתן שיעור ב' אותיות דרוהו שיעור נבי מוחק ללא בפמרה.

שאצלו ובלעיל, דהתם נטילת השער הוא המלאכה וכשא"צ לה פטור. משא"כ הכא, לא נטילת השער היא המלאכה, רק קריחת העור, ולה ודאי הוא צריך (וע"י רמב"ם סמ"ט). תולדתו המפרק (פוזע) מן (פלעדערוויש), וכן המורס נצות (פערקען שליטען) (שבת ע"ד ב'), וכן המגדר כלי חרש או ישן להחליקו ולצחצחו, חיובי משום מסחק (שכ"ג ס"א). ולכן אסור לגרד המגעלים לקנותם בגדל שלפני כיה"כ, אפילו אינו חד (ש"ב רמ"ז סק"ג). הממרח זפת או שעוה וחלב או שאר דבר שהוא בר מרות, ע"ג רטייה, או ע"ג שאר דבר, הרי זה תולדת מסחק, וכן כצנץ בר מרות הוא (רמ"ז ש"ה י'). ורמב"ם שם כ"ב חולק. המצחצח מגעלים ע"י (וויקעטן) חיובי משום ממרח. לפיכך אפי' ע"י עובד כוכבים אסור, ואפי' עשה כן עובד כוכבים מעצמו לצורך ישראל, אסור למצוא שבתאי בכדי שיעשה, ככל מלאכה דאו שעשה העובד כוכבים לצורך ישראל (כפי שכ"ה ס"ז). אסור למשוה רטייה ע"י עובד כוכבים, רק בחלה כל גופו ע"י. מיהו ברמי' ממורחת מע"ש מותר עובד כוכבים להניחה ע"ג מכה כשמצמער הרבה (שכ"ח). רטייה שנפלה, לא יחזירנה. ודוקא בגפול ע"ג קרקע, אבל ע"ג כלי, וכ"ש כשהחלק רק ממקומו, יחזירנה (ש"ס). מיהו בהסירה במזיד, אפי' מע"ג כלי לא יחזירנה (מניא ש"מ סק"ז). מכה שנתרפאה, מותר ישראל להניח עליה רטייה ממורחת מע"ש לשמרה, דבכה"ג לכא למגור משום שחיקת סממנים, ובלבד שלא ימרח (ש"מ ס"ז). אסור לסתום פה כלי עם מנופה משעוה, נזירה שמא ימרח (ש"ד רמ"ז סק"ז). אסור לשפשף רוק או ליחה שע"ג קרקע ברנול, אבל לא משום מרות, מדמתכוון להבליעו, רק משום אשווי גומות, להכי ברקרקע שאינו מרוצף אסור, אבל על רצפה שרי"ט (ש"מ מניא סק"ז). אין מרות שיך במאכל שיכול לאכלו בלא מרות. ולכן מותר להחליק דייסא או מאכל תפוחים (וקארטאפפלע) (ע"י במוחן) או למשוה המאה ושומן על הלחם (שכ"א).

א המחחק או קורע עור או ניר בשיעור כדי לעשות קמיע, או המחחק קולמס (מלבד שחיקן כלי), או המחחק או מסגר עץ או מתכות או חרס או שאר דבר שמקפיד על מרת ארכו או רחבו, וחחכו או קרעו או שברו כפי הצורך שרוצה (י"ע"י כיצת פ"ד מ"ה), וכן חנוני שדרכו למכור אמה או אמות מן (צי"ג) או (כאנד), כשחתכו כפי המדה שרצה למכור, חיובי משום מחחק (וע"י רמב"ם פ"א). הקוטם קיסם לחצוץ בו שיניו, או לעשות בו שום תשמיש אחר, או שקטם שריכט מענף תלוש, להכות בו התינוק, אם ביד חיובי משום מחחק (ולרמ"ם פ"א ה"י פטור), ואם בכלי חיובי משום מתקן כלי (ש"ס). המחחק התיכת לפת, לעשות ממנו מנופה (פראפענע) לכלי וכדומה, חיובי משום מחחקי"ט, מדמקפיד שיחיה רחבו כמדת פה הכלי, וחייב נמי משום מתקן כלי. דאף דאין באוכלין משום מתקן כלי (כפי שכ"ב ד'), היינו לעשות מתקן כלי, אבל לתקן מתקן כלי אחר, אסור, וכמרא דאמא בחביתא, דאסור משום מריב (בשבת קפ"ז ב'). וע"י ר"ן ביצה (ר"ד ע"ב ב"ה אוכלי, וע"י א"ח ש"י ס"ה). הנוסר עצים, אם כדי להינות מהעצים חיובי משום מחחק, אם כדי להינות מנוסרת חיובי משום מוחן. הקורע או חותך ניר לכן לקנח א"ע או לשאר תשמיש, חיובי משום מחחק. ואם כתוב עליו אותיות י"ל דהו"ל נמי מוחק מדרבנן (משבצות סק"יא ב'). מיהו המקרע הנייר שאינו מקפיד על מרתה כפי השיעור שצריך לו, גם אין חונתו לקלקל, זה אינו בכלל מחחק, רק כבר נתבאר לעיל במלאכת קורע, אבל בקורע או חותך דרך הפסד או כמתעסק, פטור (רמב"ם פ"ה ופ"א).

ב הכותב ב' אותיות בכל כתב ולשון (כמ"ש אה"ע קכ"ז ס"א, ומניא ש"מ י'), ודלא כרמ"א ש"ז י"א, ולפיכך אסור לומר לכותי לכתוב אגרת בשבת, רק במקום דמותר שבות דאמירה, כגון לצורך חולה או לצורך מצוה (כפי ש"ז סכ"ב), ואפי' ב' (ציפפערן), ואפי' ב' אותיות דומות שהן מלה אחת כגון גג דת תת וכדומה, או שכתב אות א' והשלים בו הספר, חיובי. צריך שיכתוב דבר המתקיים, כגון בדיו או צבע, אפילו אות א' בדיו וא' בצבע אחר, לאפוקי ככתב במים או במי

ב' אחר
בשעה
אדם,
(מניא
מסוכנת
להניח
כנים
מזיעה,
הכניה
דחול
בשבת,
שמותר
מלאכלו
א' רבו,
ראוכלו
מעוות,
יהו נ"ל
מת ע"ד
ל' קלף,
מחחק,
היוויה,
ל' או
מסבד
נכו ע"ד
ה"י.
דמי
בשבת.
וג"ל
בכדי
עכ"פ
נשר או
בצלע
אוכלן
(ס' ית'
שאין
בשר
מ"ג ע"ג
ל' צ"ל
הוא די
דהיינו
א"י, אז
ל' ביש
ע"ג או
ג"כ כדי
ל' חיוב
הצמר,
שהעור
מלאכה
רק ע"ש,
חיוב על
מ"א מאן
ע רמ"י
ע קוצר,
ל' בהמה
ע מפרק
ס"ס לא
קשיטתו
ה' ואמאי

13

(ועי' רמנ"א ל"ב סק"ז). דיו שגשפך על ספר, לכאורה היה נראה מטעם הנ"ל שהמלתכו או המקנתו משם אינו כמותק, דכל זמן שהדיו הגשפך לח, הו"ל רק כמסיר דבר המכסה האותיות שתחתיהן, אבל מ"ש רמ"ז לנבי תפילין (ל"ב סק"ז) דרבי' הו"ל כמותק, א"כ לנבי שבת המלתכו או מקנתו חייב חסאת. וא"כ מ"ש בתוספתא דשבת (פ"ב) נפל דיו על ספר ומחקו, או עשוי על הפגס (הוא עשוי מלוחות פוחזן בשעוה, שחוקקין עליהן אותיות, כרש"י שבת קד"ב ב' ד"ה על שני לוחות) ומחקו, אם יש במקומו כדי לכתוב בו אותיות חייב. היינו בין שני לה או יבש, ספר שכתוב על גבי עילוי אותיות וצורות, יש להחמיר היכא דאפשר מלפתחו או לסגרו, אבל עונה שכ' עליה אותיות וצורות (מצוקקעו) וצבעונין אסור לשברה, אבל אם מנף העונה מצויר עליה, מותר לשברה משום עונג שבת, והרי מקלקל הוא, וק"ל מדפי ספר הנ"ל (עי' מג"א ש"ס סק"ז ורמ"ז סק"ב). אסור לשבור חותם אינרת או שבוטעללעו, ביש על החותם אותיות, ואפי' ע"י עובר כוכבים אסור (תק"ט סק"ז רמ"ז). מיהו נ"ל דמותר לומר לעובר כוכבים לקרע הנייר בעד החותמים, דאף לכתר מ"ש רבי' (ש"ס ס"ג) דאסור לקרע נייר הדול כמתקן מנא, היינו בקרוע נייר לשום תשמיש, וגם משום מחתך ליכא, כלעיל במלאכת מחתך, דהיינו במתכוון לקרע במדה הצרכה לו, משא"כ היכא דליכא לא תשמיש ולא מדה. ואף דרפ"ח ב"ד (ק"י סק"ח) כי דהקדוע נייר מחותם עושה מלאכה דאר, כבר כתב עליו רח"צ (פ"י ל"ט) שמעות נגמור הוא, ולא כי טעם דבר. ולפע"ד כוננו מטעם שכתבתי מדא"ן מחכוון בקריעת הנייר למדת ארכו ורחבו לא היה מתקן מנא ממש דהיינו מלאכה דאר רק כמתקן מנא (פי' ש"ס ס"ג) שהוא מדרבנן, וכיון שכן הו"ל שבות דשבות באמירה לעובר כוכבים דמותר לצורך גדול, ושמה יש בהאיגרת צורך נפש (כש"י ס"ה פ"ד), וכמו דשרינין מדי' ליגע בהאיגרת שבא מחוץ לתחום (כמנ"א ש"ס). ואילת"ק ע"פ תרי קולא לא מקלינן (כ"ד) קצ"פ ס"ז ורמ"ז סמ"צ"א), והאיך נקל הכא ננגיעה ובפתחת האיגרת, נ"ל דהיינו דוקא דבר א' משא"כ הכא נגיעה לחוד ופתחה לחוד, כך ג"ל. אסור לכתול בשבת או לצבוע לחיו (בשמיניקע), מדהא ככותב (רמב"ם פכ"ג ה"ב). אסור לקנות או למכור, לשבור ולהשכיר, ללות ולחלוט, בין בפה לומר הגני מוכר לך או הגני קונה ממך דבר זה, או למסור לו תורת מכירה אף שלא א"ל לשון מכירה, בין כמשקל, בניין, או מדה, או בלע"ן, גזירה שמה יתוב (רמב"ם פכ"ג וא"ח ש"ז ושכ"ג). והמירא גזירה זו משאר גזירות, דהכא ליפנין לה מקרא, ממצוא הפצ"ן ודבר דבר (כרש"י ביצה ל"ו א' ד"ה משום מו"ט, וכ"כ רש"י שבת ק"ג ב' ד"ה שלא יתא). ואף את"ל דהך קרא רק אסמכתא בעלמא הוא ע"פ הרי ודאי כימי נחמי' כבר נאמר (כרש"י ביצה דכ"ב ב' ד"ה אין פסקין), וא"כ דברי קבלה הוא, ובראי דמיא (וכרמ"ז בשם ר"ת בא"ח תרפ"ז סק"ב). ומדי' מדהמירא כולי האי אסרוה אפילו במקום מצוה, כגון לפדות הבן בכלים בשבת אסור, מדרמי למי' (שלי"ט). מיהו כשצורך דבר בשבת, כמאכל וכדומה, מותר לומר להמכור תן לי דבר זה (ולמכור לעובר כוכבים ככה"ז אסור כמי' ת"ק מג"א סק"ג). ועכ"פ זהו לזוהר מלהזכיר מעות, לומר תן לי בכך וכך מעות, שזהו עיקר מקח וממכר (כרמ"ז שכ"ג סק"ב). וגם מלהזכיר שם מדה ראוי לזוהר, רק יאמר מלא לי כלי זה (והמכור יסיר מעט מהמדה), ונהנין היתר בהנך, מדרמדי' רק למכור כמה צריך, אבל אסור לעשות עם המוכר שחבונו, לומר כבר נמלתי מאז כך וכך (והיהו אקח כך וכך), נמצא בין הכל כך וכך. גם לא יזכיר לשון מכירה, רק תן לי (כל זה כמי' שכ"ג), ואם אין מאמינו מותר ליתן משכון, ולא יאמר הילך משכון, רק הילך דבר זה ותן לי מאכל פלוני (ש"ז ס"א), וכששואל דבר מוכרו, לא יזכיר לשון הלואה, דמשמע לזמן מרובה וגזר' שמה יתוב. רק לזיון מותר, דהרי גם הלואה נוהגין שרשאי לחבוט לאלתר לחזרה (מנ"א ש"ז סק"ד). וכשם שאסור גזר' ואינן, כ"כ אסור לפרוע בשבת, אפי' ע"י משכון או ע"י עובר כוכבים, רק בנשבע לפרוע לחבירו ביום זה, ואירע בשבת, מותר לפרוע ע"י עובר כוכבים או במשכון (מנ"א ש"ז סק"ז). ומז"ט

שמה יתוב אסור לדון, או להכניס לבית הסודר, או להלקות, ולא מקרישין (ויש מתירין לקרש בשעת הדחק), ולא חולצין ולא מיבטין וכו' ולא מנרשין (ובשכ"ט ש"ר). בכלוחו גזירה שמה יתוב (שלי"ט). הכונס אלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה בשבת דהוה כקונה קניין, דחופה אינו קונה כמו בתולה (ש"ס). אסור לקבל קניין סודר בשבת, ורק בשכ"ט, וכדי להניח דעתו, שרי מדא"צ קניין, דדברי שכ"ט ככתובין ומסורי דמי, וי"א אפי' בצריך קניינו, כגון שפדש שאפי' יעמוד לא יהזור בו, או כסתנה במקצת מנכסיו (ח"מ ר"ד). אסור ליתן מתנה בשבת, כ"א לצורך מצוה או לצורך שבת (ש"ז מ"א ס"ק מ"ז). אסור להטיל גזל בשבת אפי' ע"י עובר כוכבים, גזירה שמה יתוב (שכ"ב ס"ז). אבל מי יאמר קריש או מי יעלה לתורה מותר להטיל גזל (מנ"א ש"ס סק"ג). עובר כוכבים שמכיא מעות לפרוע חובו בשבת, מותר שניחו העובר כוכבים ולא יגע בו ישראל בהמעות, ולא החוב עמו, ומותר הישראל להתזיר לו משכנו, או להחליף אותו במשכון אחר. וטוב שיקח העובר כוכבים המשכון בעצמו ולא יגע בו ישראל (שכ"ה ומנ"א ש"ס סק"ח). אסור לשחוק שום שחוק כרי הרווח (שלי"ט ס"ה). וראוי לזהר בכל שחוק (מנ"א ש"ס סק"ח). אסור להניח בשבת וי"ט עירובי תחומין ועירובי חצרות, דאקניו רשואת בשבת, לא (ביצה ד"ז א', וא"ח תקכ"ח ס"ב). אסור לקרות כשטרי הדימות, כשט"ה, וחשבונות, ושטרי מבר ומתנות, ואפי' לעיין בהם אסור, גזירה שמה יתוב. וכאנרות של שאילת שלום יש לזהר היכא דאפשר, אבל מכתב שקבל היום, מותר לעיין בו שמה יש בו צורך היום, ולא יקרא בפה. אבל מותר לשמש לקרוא הקראות לסעודה, לפרוע חוב, לבעל הסעודה. וספרי מעשיות ומלחמות, וספרי מליצה, הם כתובים בל"ק מותר, ובלשון לע"ז אסור לקרותן (כ"ז במי ש"ז י"ב י"ג י"ד ס"ז). יש מקלין לקרוא (הצייטונג) בשבת מדרמתענינים ביה ויש להחמיר (עצי שמים), וכל שאסור לקרותו אסור למלטלו (רמ"ז ש"ז סק"ט). הרי ט' מלאכות הצריכים לכתב.

(ד) הבונה כל שהוא, דהיינו שעשה בנין קבוע בקרקע, בין מאבנים או עצים, חייב. אחד נתן את האבן או העץ, ואחד נתן הטיס, הגותן הטיס חייב, כד"א בשורה האמצעית, אבל בשורה העליונה, גם המניה האבן או העץ ע"ז הטיס חייב משום בונה, מדא"ן מניחין עליו טיס. אבל בשורה התחתונה, אם רק צורך האבן או הארצ"ץ (שנועללעט) והגזירה ביורש על הקרקע במקום הבנין, ושם עפר בצדיה, חייב משום מכה בפטישי' (שבת ק"ב ב'). כל העושה פעולה כגוף הקרקע, או כמה שבמחזור בה, וכונת תכליתו לצורך בנין חייב משום בונה. לכן החופר גומא בביתו או בחצירו (ולמנ"א תצ"ח סק"ב), אפי' בעפר וחול תלושי ע"פ אסור לעשות גומא) או שנוטל תל או מילא גומא ברצפת בית וחצר (דבשרה וגזיה שראוי' לזרעה חייב משום חורש, כלעיל) ונתכוון להשוות הרצפה חייב משום בונה (שבת דע"ג ב'). והמנהג זבל שברחוב ושברצר, חייב מדא"ן, ומשה אסור ע"י עובר כוכבים (רמנ"א רמ"ד סק"ח). וז"ל דמדמייתי רמנ"א ראי' לרבריו מהך דשבת (דע"ג א') דהיתה לו גבשושית ונמלה חייב, מוכה דרמנ"א מירו ברפש וטיס שברחובות, דהוי נמי מחובר, אבל זבל שמתכן מורקב ומאבק חול ושאר דברים שהושלכו לשם, אין שייך בהפנותן א"סור דאר, דהרי מכבים אדם מלא קיפתו עפר ועושה בה כל צרכו (ביצה ד"ה א'). וא"ל דהכא שאני דהו"ל כעפר ובטלו דהו"ל כארעא מטיכתא (כסוכה ד"ד א'), וה"ז איכא בהזבל תכן ועפר שהושלך לשם, ליתא דהרי הכא דרך לנקות הרחוב, וא"כ לא בטלו ברחוב. ואת"ל דכונת רמנ"א דכין שאין קרקע רחוב מרוצף, איכא למיחש דלמא אתא לאשווי' גומות כשינקת הרחוב, וכביכוד הבית ע"י (בעזען) דאסור מה"מ"צ (כ"ס ד"ז), הרי התם וודאי הוא מדרבנן, דהרי יש מתירין גם שם. ואת"ל דהכא כשינקת הרחוב, יהיה ע"י מרא וחצינא, והו"ל פסק רישא, מרא"א שלא יעשה גומות, היינו להחמיר הכא מדי' לנקות ע"י ישראל, אבל ע"י עובר כוכבים מותר פסק רישא (כרמנ"א רנ"ג סק"א). אלא ודאי הכא ברפש וטיס שהוא במחזור ברחוב מיר"ט.

תפארת יעקב

צו אינו מוכן, ואולי צ"ל לקרות. ועיהם ותבין.
 צו לשונן מטעם קצת דבשויה תתונה חסר יותר.
 צו זה להרמ"ב לרש"י משום בונה.
 צו ה"י התם מותר ע"י עובר כוכבים ע"ש.
 ק עמנ"א פי תק"ז ס"ק מ"ז.

אבל בפר גומא בביתו וא"י גומא בביתו, ובשדה דאינו דמ"ל מלאכה שאצלנו חייב ופירות אין בהן משום גומא נקב כל שהוא כבול (עי' שיצאו בו הטיס (מנ"א ש"ז ר"ת או הלון אל ציריו בבית פ"י). תולדת בונה כל העוה ספח, ואינ' דמשכן נופי' אה משא"כ אהל קבוע שהוא תול עץ בעץ, בין שחברם ע"י שנתחברו, וכן העושה כלי א ואפי' הם קבנים משיעור מ וחייב, אבל בנין גרוע, כגון דוקא כלי גדול שמתקן מ' נ הנופח כלי זכוכית או שהכניע (רמב"ם פ"י משבת). המגבן ג ונתכוון שעושה כן לייפותן כליהן שיעורן בגזירות, והו כ"א דבונה ג' מרת כבונה (א) בנין בקרקע, אם בנה ואפי' רק מוסף על הבנין כל המושב, בין שהוסיף על הרי מחובר לקרקע, או שמה שם או (נלאוער) שהושיב אשנו (הקניעס), וכן השובר או מנה כשלא יוכל לפתוח הדלת, או חייב משום מותר או בונה, ו ש"ח סק"ב, ורמ"ז ש"ג ה', ו רק התחובי' בחוק, ואינו עשוי הקען בשבת חייב משום בונה אפי' אינן תחובים בחוק, הי קב"ב כ' ועירובין ק"ב, דרוקו בבנין אפי' אינו תקוע בחוק לפתחו או לסגרו חמיר בין שם בהן הפתח (מנ"א ש"ז סק"ח). לפתחה ולסגרה (תרכ"ז ג), וב כו תמיד, שרי לסלקו ולתמו בשבת, אפי' בשרוק במים מו המחובר לקרקע ע"י שקשור שבקרקע מדי', והתוס' י"ל ז כוכבים (משבצות ש"ס ט').

(ב) אהל קבוע, היינו אפי לע"ד כמנה דוכתי, ורק כבונה הבנין להקרקע, אין דרך בנין ממשב בניין, א"כ אדמקשי הי ומתרץ דאדנים כקרקע חשיבין מפי הו"ל לתרץ דאדנים כמשב בנין, כן, מדכתיב והי' הב המושכן, אינו נחשב משכן, והר (כשבת צ"ח ב'), ולא היו תו המחנות) אם עשה ג' מחיצות ו' בחר רשבי' שבת קל"ח, וגמ קונדסין מחשב אהל קבוע אם ה מנ"ס סמוך לנו, מפוח על מפי (מנ"א ש"ז כ"א), ולהכי אפי ש"ז ח'. מיהו רק תולדה הו מרובה, דהיינו לחד או פי ימים

(א) משום מכה בפטיש כן הוא ברמב בירושלמי איחא משום בונה.
 (ב) שם כתוב דאפי' אינו קשור אם הו (ג) ועי' בפפר עמרת חכמים פ"ז שהו

טעמעשוואר דבדר הנ"ל, ושם דעתו דרובא וקביעות עיקר, וכל הנספחים ונטפלים לרובא וקביעות ואפי' בקביעות לבד מועלת, ותמוה בעיני כי בתשו' מהר"ם שי"ק זית היוצר ומנחה אלעזר לא הביאו דברי תשו' חתם סופר הנ"ל.

ועוד השבתי לק"ק קראסקא בענין זה [עיי' בלבושי מרדכי מהדו"ח י"ד סי' קמ"ה] שהיו אנשים שרגילים מעודן להחפיל בנוסח ספרד ובכלילת הקהילה דביהכ"נ נוסח אשכנז, ונפרדו הספרדים לבית מדרש והחפילו נוסח ספרד, ולא היה יתח' לי להרצ' אב"ד, כי ברוב עם הדרת מלך, והשבתי כיון שהספרדים הנ"ל אינם רשאים לשנות מנהגי התפלות, בין לשיטת חתם סופר ובין לשיטת דברי חיים ר"ך יתן להם מקום להחפיל, דביהכ"נ אחד יהיה משום לא תתגודדו, והא' כן משמע בתשו' חתם סופר חו"מ [הנ"ל] דמני לקבוע שיהיה רק נוסח ספרד ושזו המיעוט נגרר אחר הרוב, וכמ"ש המג"א סי' תל"ג [סק"ן] דהרוב כופין המיעוט להיות מנהג אחד. ועיי' בתשו' פרשת מרדכי [א"ח] סי' ד' דאוליין בזה צמר רובא, רק לענין לא תתגודדו סי' ל' דבר חדש, דמי שנהג כמותו, בנייהם אין בהם משום לא תתגודדו. דאי אפשר להשוות אותן, רק הב"ד בתחילת התקנה עוזרים משום לא תתגודדו, מפני שאז הי' אפשר להשוות דעתן. ובמג"א שם בשם שלטי גיבורים [ע"א א' ע"ב אות ג] מסתפק אם נחרצ המקום אם לריכין לנהוג כמקדם. ובחק יעקב סי' תס"ח [סק"ט] פסק בפשיטות דאם נעקר המקום ונעשה קיבוץ חדש, דאין לריכים לקיים מנהג הקודם ויכולים לשנות מנהג, דפינים חדשות בלו לכאן, והביא ראיות לזה ושכן הורה הלכה למעשה בעיר וויען, אפי' בחומר איסור שנהגו. והביא דברי המג"א הנ"ל וסיים שאין ספק מוילא מידי ודאי שלו, דהדבר ברור כמ"ש.

והשתא נדון זה לכל הדעות יכולים לקבוע מנהג התפילות לספרד, דהא עב"ח אי אפשר לשנות נוסח אבותיהם וריכים יתן להם מקום להחפיל, וכי איש אחד יתן להם מקום והוא ישאר לבדו, אמתהה. דגם לדברי חתם סופר יקבעו תפילתן עכ"ח כמקדם שרגילים, וכש"כ לדברי חק יעקב דבנחריה המקום יכולים לשנות לכ"ע, והא גברא והאי תרסקא במקומן יקבעו כדעת הרוב, כמ"ש המג"א סי' תל"ג הנ"ל, כנלע"ד בס"ד.

ב

7 מ"ש מעב"ח לענין וויקסע"ן ובאקסע"ן בחול המועד, הנה בתפארת ישראל על המשניות בחלק כלכלת שבת [ל"ט מלאכות אות בת] הביא וויקסע"ן שפשה גוי משרת בעד ישראל עובר שנים, א' במלאכת מעבד ושנית משום ממרח. ומסקנתו למלאכה דאורייתא הוא ואסור ללבוש עד מולאי שבת ולהמחין בכדי שיעשה. ועיי' במג"א סי' רנ"ב ס"ק י"ג דס"ל דאם היה המנעל מתוקן רק שהחליקו האומן, מותר ללבוש, דהא היה יכול ללבוש בלא הנ"ל כמו בסי' רנ"ג, וע"ש ביד אפרים. ומ"מ י"ל דלענין איסור ממרח מודה, והא דסי' תקמ"א [ס"ד] דאם המנעלים נתקלקלים קצת אסור לתקנם ע"י אומן בחול המועד דלא הוי דבר האבד, מכש"כ דאסור הוויקסע"ן. וכן אני נוהג דאיני מניח להיות וויקסע"ן בחול המועד. L

ג

וראיתי דברי מעב"ח בסוגיא דחמץ נוקשה [פסחים מ"ג ע"א] מ"ש מדברי הגמרא, ראיתו אמת. וכמדומה שגם אני עמדתי ע"ז, והוספתי להקשות ממס' יצמות פ' החדש [ק"ד ע"א] שמביא ג' פסוקים שאסור להאכיל קטן בידים דס' טומאה ושרצים, ושם הריכותא דאי אפשר למילף משרצים ודם, דשאני טומאת בהנים דאינה שזה בכל. והנה בירושלמי [פסחים פ"ב ע"א] דרש לא יאכל בחמץ דאסור להאכיל לקטנים, וכן איתא בחו"כ פ' שמיני. וז"ל דאי אפשר למילף איסור חמץ מהני ג' פסוקים, דשאני חמץ דהיה לו שעת הכושר וחוזר להחירא לאחר זמן, על כן לריכין לגביה ילפותא זו, וכמ"ש ע"ד הרמב"ם לענין חזי שיעור, דמ"ט אי אפשר למילף מכל דחלב דפי' בתרא דמס' יומא [ע"ד ע"ב]. ומעתה לדברי הירושלמי אי ס"ד דבגשים ליכא איסור דחמץ, למה לי קרא לטעם בעיקר דהא חמץ נמי אינו שזה בכל כמ"ש בריש מס' יצמות [ה' ע"א] ובמס' נזיר [נ"ח ע"ב] גבי הקפה ראש, ומדאנרין קרא ש"מ דאיסור חמץ איכא גם בגשים וליכא למימר כל כנ"ל.

ידידו דוש"ח

חק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד יצ"ו

בר"ל ל מרדכי ליב ווינקלער צ

15

Margoloth, Ephraim Zalmon ben
= Menahem Maniew, 1760-1828

ספר

שערי אפרים

עם

פתחי שערים

והוא דיני קריאת התורה

מאת מרן הגאון רבינו אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל

ונוסף עליו

פסקי משנה ברורה

גלקטו ונערכו ע"י

הרב יצחק שטיינר

והרב יצחק גולדשטיין

יוצא לאור על ידי

מכון למחקר והוראה בהלכות פת"ם

"אות"

ירושלים, תש"ן

"כדרלעומר" "עמינדב", "אליצור" "פדהצור", וכל כיוצא בו — שהדין נותן לכתוב בשיטה אחת לפי קבלת הסופרים — אם נמצא כתוב בשני שיטין — פסולה וצריך להוציא אחרת⁷.

76 ז. אם נמצא בשעת הקריאה טיפת שעה שנטף על איזה אותיות מהס"ת: אם הוא בחול, יש להסירו משם קודם הקריאה, אף אם יוכל להכיר האותיות דרך בהירות השעוה⁸. ואם יש לחוש שע"י שיהיה עוסק במהירות להסירו יתקלף מן האותיות ויפסל, יוכל לקרות בו כך — ומ"מ אחר הקריאה צריך לקלפו במתון. ואם הוא בשבת — אסור לקלפו אלא אם האותיות ניכרות דרך השעוה יקרא בו כ"ך⁹, ואם אין האותיות ניכרות פסול וצריך להוציא אחרת¹⁰. ומ"מ אם השעוה יכש ובנקל להסירו כלאחר יד — דהיינו ע"י שיכפול גויל של הס"ת ועי"ז יפול השעוה — מותר לעשות כן אפי' בשבת, ואין כאן משום ממרח, שהרי ניכר שמחמת היכשות אינו דבוק בו כ"כ בחזק¹¹. אבל להסיר השעוה באצבע או בצפורן, אסור משום ממרח, ואפילו אם לא נתכסה בשעוה רק אות אחת, אסור לקלפו ביד בשבת. ואם הנטיפה היא על אותיות משמות שאין נמחקין — אף בחול אסור, שהרי יש לחוש שיתקלף קצת מהאות עמו. כיצד יעשה? יראה לחמם היטב הגויל מבחוץ נגד מקום הנטיפה, ועי"ז יוסר השעוה בנקל ולא יודבק בו מהכתב כלל¹².

פתחי שערים

עניינים שמצינו בש"ס ומדרשים שדורשים בהם קרי וכתוב, ואנן לא נהגינן הכי, עיין במ"ש באור תורה ושאר ספרי האחרונים בהא דביום כלות משה, ועוד הרבה. ועיין בספר בני יונה דף ל"ה גבי "והפלגשים" מ"מ יש שהם ידועים, כגון: "ישגלנה", וכיוצא, כמוזכר בנדרים ואף דאיכא נמי שיש לפקפק, מ"מ כיון דלדעת קצת פוסקים גם על חסירות ויתירות מוציין וכן נוהגין בקצת מדינות, סתמתי הדברים לענין קרי וכתוב. ועיין בספר בני יונה ד"ד ע"ד זה קצת משמע דמדמה זה לחסירות ויתירות, ואפשר ליישב, וצ"ע. ועיין לקמן שער ו' בפרשת שמיני "ונטמאתם" כו', מ"ש בשם ספר תשובה מאהבה ע"ש.

(שם) כגון עמינדב כו': עיין בא"ר שכתב דכיון דקילל שהוא פסול לענין גיטין כה"ג א"כ ה"ה בס"ת.

76 (סעיף ז) טיפת שעה כו': עיין בלקוטי פרדס לרש"י בשו"ת שבסופו, ובשו"ת שבסוף ספר מנחת יעקב ובחינוך בית יהודה והל' קטנות, ושו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ד', ובשו"ת מעיל צדקה, ובט"ז סי' ש"מ ובא"ר שם, שכולם האריכו בזה וקצרותי, שלענ"ד יש לנהוג בזה כמ"ש בפנים.

7. וכי"כ משנה ברורה שם ס"ק כה.

8. וכי"כ באור הלכה סי' לב סעי' יז ד"ה: טיפת דיו.

9. וכי"כ באור הלכה סי' לב סעי' יז ד"ה: טיפת דיו.

10. ומשנה ברורה (סי' שמ ס"ק י) סובר שבמקרה ולא ניכרים האותיות מתחת לשעוה קורא המכוסה בעי"פ.

11. ובבאור הלכה סי' שמ ד"ה שעל הקלף, חולק וסובר למסקנה שאסור להסיר את השעוה אפי' עי"י קיפול הקלף.

12. וכי"כ באור הלכה סי' לב סעי' יז ד"ה טיפת דיו. משנה ברורה מוסיף שאם נמצאת טפת שעוה בין גברא לגברא במקום שעתידים לקרוא בו יש להחליף את הספר (משנה ברורה סי' שמ ס"ק י ובסי' לב באור הלכה שם).

ח. אם נמצא תיבה א מגיע לתוך אויר התז כשר, ואם נכנס הרב

(סעיף ח) תיבה כפוי על רש"ל שכתב דאפ הוא תיבה אחת עם ד שאין לפסול ס"ת מן עיין במג"א סימן ל" בראיה זו מהראב"ד: כמו שהם בתיבת כפ דהראב"ד מכשיר לו תיבות כפולות — י למותר וכנטול דמי, כסדרן. ולכן נראה ע אחר הגרירה רק קוד דרשו חז"ל מתיבות וז"ל: דלא מיבעיא: נוהגין נמי להוציא ז במשכבות זהב סוף אות באות, וה"ה כא עכ"ל. הנה הרגיש בו כלל, רק מחמת הדב משא"כ כשיש שינוי התיבה והענין, אלא בעלמא נקט לצחותו אף לתיבות שלפניה פיורש הענין לגמרי. הפסוק לשנים, ואם בפוסקים, אלא אפי' פרשה אליבא דכ"ע, (שם) וס"ת שנמצא פרי האדמה ח"ג.

13. וכי"כ משנה בו

תיבה ולא דיב

14. משנה ברורה

זה וכתב: "וזה

כגון שנכנס רי

חכים ולא טינ

גוף הלמ"ד לו

ראש הלמ"ד

התינוק כהוגן

נעשו לגדר ולעצב ומלכות וללחם דרך עם דחוי
 אומללים הם עיקר אללו כחוט שלמעלה ומהיכי תיחי
 לומר על חוטי אומללים כאלו אינם הן ומסו דציר
 ליעולם יהא כעול הא גם העליון ציר ליעול והן
 נעטם ציטול הא אומללים הסובים ועיקרים אללו
 כחוט העליון ולמה יצטלו וכי כאלו כעשה גם חוט
 העליון כדי להחיר הטלעול כגון שהצקעה או הסדר
 של גוי דעצם איז להחיר הטלעול ולא הסוב אללו
 החוט העליון יומר מהאומללים והכל הולך אחר העמו
 של צעה כדאיחא צליח סימן שיה קיין וסיכיא דווגמא
 גוליו לענין חיצו הולאה בשצם עיין צרמזים פתי
 מהלכות שצת הכיח לענין ציעול עפל לעיקר דהליח
 צכוכה הנווליו איזו עיקר אללו ואם כוכה על
 שניהם אינו צטל וצמרדכי פרק צמה אשה כחז מאל
 ליעול לן דמפתח צטל לצבי הצור דלמח חבור צטל לצבי
 המפתח עכ"ל וה"ל לענין החוטיין.

שבח

76 שאלה

הנה הראה לי הכיח צמזי צסם ככלכה
 שצת דאח אומר לגוי להסחיר לו ומעליו
 שקורין וויקין אקור עד לערצ צביש ולי לליע דהא
 צמזיא סימן רביצ קיי"ג כחז דאח בגוי החליק ותיקן
 הונעל בשצם שרי לצצו בשצת דהא היה יכול לצצו
 צלחיה כמיש צמיון רכיג סיא צמזיה דאח החזירם
 עכ"ל בשצת מומר אס כצר כהצטל רק מוי"ל ומצור
 צמיע הגאון מהר"ם זלחיה אס סכיה אפילו החזיר
 עיי גוי צמזי כיון שכצרי היה ראוי לאכול אף
 דומלעמק ויפה לו ונראה צכוכה הוסיף על לשון רמ"א
 לאפוקי מהלכות שכצת דוקא החזיר עכ"ל צלח ידיעת
 ישאל ולליע למה ליל צמזירם עכ"ל דמומר ומסו
 דאינו נהנה כ"כ הא כיון דכצר כהצטל כ"ל חין
 צישול אחר ציעול כ"ז טלח כלעמן לגמרי אפילו
 מלעמק ויפה לו עיין סימן ש"ח סיד וצמזיא צמיון
 רכיג סקיק ל"ח מה"ז צמזי רכיג צסם המרדכי דאח
 לזה לעכ"ל לעשות לו מלאכה דרצון חין אוקרין
 כהצטל וכי"ש דקשה על הלכות.

דגה

ליע צוויקסין אס אקור מראוייחא דלכאורה
 נעוס לוצע כ"ל דליכא דהא מצור צפרק
 הצוכה דף ק"ד כחז ע"ג כחז פטור ופרש"י העציר
 קולמוס על אוחיוס כחצוכה כצ. והדשן הרי אף
 דצכוכה עשה לחדש האוחיות פטור משמע אף דעכ"ל
 משחיר יומר דכחז חדש ומחיר יומר וכן ומשמע
 צמזיין דיעי דלמח דיו ע"ג דיו פטור ודיו ע"ג סיקריל
 חייב משמע דיו ע"ג דיו אפילו שני ומחיר יומר
 וה"ל וויקסין דהונעל כצד פטור וגם גיווקסין רק
 עתה רוכה לחדשו שויר צמזי חליע קי פ"ה הוכיח
 דדיו ע"ג דיו אפילו שני ומחיר טפי פטור דליח
 כחז ואם כן היה לענין לוצע ועיין מה"ש פ"ט מה"ש
 ה"ג וכי"ש על אורות צמלאכה כחז דאפילו נעושת
 כחז ראשון אס רק ראשון כיכר וכחז ע"ג פטור.

אך

ליע אס יש צו. משום ומערה דעתיך. הוויקס
 על הונעל ומוליך עליו הצארשט ולפי הכראה
 אינו כעטוה דחייב ומסו מערה רק כשמן עב דאקור
 רק מדרצון דגם וויקס אינו קרוס כעטוה וא"ל להעמו
 אס רוכה לעמו על ונעל ואפילו יהא כעטוה ליע
 דהא כחז הרמזים פ"ח מה"ש היו המערה רעיה כל
 שחא או שטוה או זפה וכיו"ל צהן מרצרים המערה חין
 עד סתליק פניהם חייב ומסו ווחק ואם כן סינה
 כשלא היה חלק נעיקריל אלל כאן הונעל חלק וככר

ועתה חזר ומחדש ומחליקו עם הוויקס אולי כ"ז
 כחז ע"ג כחז פטור אף דכ"ז נעשיר יומה
 מחליק ע"ג וויקס ומעל שיה חלק אף דהספק
 ומערה וויקס אחר מ"מ החיוב משום מחליק והרי מחליק
 הונעל שכצד חלק וכוכה רק להחליק הונעל
וצע"ק נכ"ל לגמיל ללמוד צהחליק ותיקן דצמזי
 חדש הוי גמר מלאכה וכוכה צמזיין ונעט
 צו מלאכה דלורייהא ומהזירם גוי בשצת דלח כעט
 מלאכה דלורייהא אף דמזי"ל כתי דהג"א צמזי
 כחז הטעם דלח כהנה כ"כ אולי סקיד ע"ז רק צמזי
 צו איקור דרצון ולא דלורייהא דהא כשישראל צמזי
 החזיר כחז הג"א או דקקסוה דצון אף דאינו כהנה
 כ"כ מ"מ משום דמזיר איקורו ה"ל צמזי מלאכה
 דלורייהא ללורך ישראל יהא אקור אף דלח כהנה
 כ"כ ונעט ע"י גוי.

ובירושלמי

פכ"ג ה"ז המאיר אורם צמזי
 חייב ופירש ק"ע אפילו צמזי
 שחא ארום אלל צמזי צה אדעומה חייב ומסו
 לוצע וכחז צמזי אס נכאל רחיה למיש גמיל סימן
 סכ"ה סק"ב אקור להניח ארום ע"ג מכה ומזי
 שחא לוצע אף פנימ"ס פירש דעשה ארום צמזי
 לסימן וגם לקיע י"ל דירושלמי לטיעוה דצפרק הצוכה
 פירש כחז ע"ג כחז הד לעיל מן חד דאין נהגין זה
 עם זה פטור אלל כחז ע"ג כחז י"ן חייב ה"ל לוצע
 ע"ג לזע חייב אלל ש"ס צבלי ק"ל שכחז ומחדש ע"ג
 כחז י"ן פטור כדאיחא צפרק הצוכה דף ק"ד וצמזי
 דביטין דיעי ואינו ענין להמזיא צלחיה דהמזיא לא
 אומר דחייב רק דאקור כיון דהצגד ארום ואיך
 מהלכתל אדרצה ומחדש יומר אקור מדרצון דכחז
 ע"ג כחז כמי פטור אלל אקור וי"ל ומוכח דלח
 כפירש ק"ע דלדצרי למה נקט צמזי א"כ דכחז
 צמזי אינו רק כחז וככלוץ ומחלקל פטור אף צמזי
 כן דרך לעשות אינרא מוצע אחר אלל אה"ל כק"ע
 צמזי. ונה שכצד ארום הרי אינו מחלקל עכ"ל

ובירושלמי

שס עומחק ונה מחיקה היה
 צמזיין שחיו שפין אס העור ע"ג
 עמודים הסף אס העור ע"ג עמוד חייב ומסו ווחק
 צחדש אלל צימן מחלוקת ר"ח וחכמים דלחפגלון
 המכזר והמרצן חייב חטאה דריא והכ"א משום צצות
 אר"י ולי"פ המכזר והמרצן חייב משום דש פירש ק"ע
 דאף רצון מודו צעמוד דחייב וקשה דאם כן היה לו
 לפרש טעמייהו דרצון דטורין צמכזר אס צל לומר
 דמודים צעמוד י"ן דחייב ואם צל לומר דמכזר
 ליכא משום עומחק כלל ולי"פ צין י"ן לחדש לא היה
 ל"ל טעמו של ר"א משום דש חלה דלפיכך פליגי
 רצון משום דק"ל צמכזר ליכא משום עומחק גס פירש
 הפ"ג אינו מוצן דפירש ולא פליגי כלומר היכא
 דשי"ך לויחייצ"י משום הלשו דכק"ע ואזיל לא פליגי
 וכי פליגי צמקוס דלח שייך משום ה"ל דקשה טוצה
 חדא אס כן לית לו כלל ה"ך צרייהא דפליגי צמכזר
 עור אס כן מני"ל לחדש פלוגתא צמקוס דלי"פ משום
 הנהו לכן כ"ל צור דס"ד דרי"א נחייב צמכזר ומסו
 ווחק דמחליק הקרקע ורצון פוטריין דאין ללמוד
 ממשכן דהיו שפין העור ע"ג עמוד צחדש דזהו גמר
 ונלאכהו והדר אומר הירושלמי דלי"פ דגם ר"א מודה
 צעור י"ן ליכא משום עומחק ונה דוחייב מכזר
 משום דש ואם כן צמכזר י"ן ליכא משום מורה
 דחיוב דמערה משום ווחק כמי"ש רמזים פכ"א מה"ש
 ה"א המערה רעיה בשצת חייב משום ווחק אס העור
 וש

אס הלכה יו"ד המרכיב עור
 וכו' ומה צמזי צמזי צמזי
 פכ"ג דע"ס ע"ג צמזי צמזי
 צמזי צמזי צמזי צמזי צמזי
 חלה שחא מהקנה עכ"ל דק
 חייב חייב משום ומחדש דהא
 עומחק כמי ליכא דהא אינו א
 צה ללורך כלל ואכן צמזיין דו
 דליח צו לורך עכ"ל וכ"כ מח
 חין כאן שאין הצוכה צה לה
 קלה כח לו כענין ומחדש ר"ל
 ווחק אס העור מן העור ל
 רוי צמזיין ואין כאן אלל ע"ג
 צמזיין שכל שחא עומחק לו
 פוכה שום מלאכה חייב משום
 שכחז שכן עיקר והנה צפרק
 צב"ל חפין אס הכלים חוץ מ"כ
 חפין משפספין אס הכלים צצ
 כפף צמזיין חלוי"ס ווחא עיקר
 חומו שסכסך דף ווחא עומחק
 ו"ל להצין מה צמזי רש"י צה
 כפף אף מייירי דוקא צבלי כ
 מייירי ר"ל דרולה ללחמו וגם מ
 שחא אכ מלאכה וכי הכיח דמי
 מן שכצד נגמר חיקוה ועתה
 משום עומחק אלל דרצון אקרו
 כל"ל כקף וצחדש הוי אכ מלא

שבת

שאלה העני"ג אס ראוי
 צמקוס לז"פ הכי
 מחמת שחוטו שלהם מהלך לו
 עור חוט ע"ג י"ט חטש רואין
 ש"כ"ג אף אפילו דיעבד ליע
 מהכחלים וכצד נחלקו צה ה"ל
 י"ח העלו דעכ"פ קנה אחד לר
 וצמזיין ש"מ קמח ח"צ סימן נ
 רצ"ס אף החולקים על צב"כ
 ולריכ"ס שיעשו לחיים קמזיין
 לחון צאופן שלא יהיו יכולים
 ואינו מצור אס רק קנה אחד
 אס צקעי צו רצ"ס ונחיי ארכ
 הרחיק לז"פ מהכחל דיע רצ"ן
 לחי שפרי י"ט פרלה צראשה ו
 חליח קמז"א כחז דאח רחוק הו
 לכיע פקול ורחיה דצפ"ה דעי
 ורצ"א צמזיין צ"דו אחד ארוך ו
 צסם הרצ"ד דיעשה ל"פ צאלכני
 אלל כגד הארוך ל"מ אף צפר
 חליח לפרון צראשו דהסח או
 יאחר פרלה מן הלך משא"כ ו
 וכמזור החילוק צמזיין ונחיי
 ל"מ וכ"כ צלח"ע סימן ש"ה
 מואירות סימן כ"ה כחז צמזיין
 צו רצ"ס הוי כלל צקעי צו ר
 הא מצור צמזיין סק"ב סק"ד
 לצכוק פחחא רצ"א ועי"ל צזוטל
 חיקון המזוי ושם מייירי צראשו
 לז"פ אפילו כשאר קלח פחוח
 לז"פ ככר וא"ל אפילו לחי דלוי

הרה"ק ר' שלמה רבנ"ג אב"ק צ"ל

מלאכת ממחק, אף במחליק ומסיר עוד מגוף העור, ורק בכלי כסף דעיקר תיקונו ע"י שממחקו אסרוהו בה רבנן גם בכלי ישן.

לגמרי, ודאי דחייב על הוספת המחיקה להחליקה ביותר.

ממחק במנעל ובכלי כסף

והנה בקצות השלחן (סי קמ"ו זדה"ש ס"ק ל"ז) כתב לחדש בזה, ותו"ד דהנה כללא היא דלא שייך ממחק בדבר הנדבק לעור מעלמא רק כשממחק גוף העור (עי' להלן אות ה') א"כ על הסרת טיט שנדבק למנעל, או לשפשף לכלוך שעל כלי כסף לא שייך ממחק וממרח. אבל אם אי אפשר להסיר הטיט והלכלוך אלא ע"י שיגרד קצת מן גוף העור ומן הכסף, אז אף דאין הסרת העור וכסף תיקון בגוף הכלי לחייב משום ממרח, באופן זה דמסייע להסרת הטיט והליכלוך חייב זה תוכ"ד. ולענ"ד דבריו צע"ג דסוף סוף כיון דאין לו צורך כלל בגוף הגירוד והחלקת העור, ואדרבה הוי קלקול, האיך שייך לחייב משום ממחק.

7c אמנם באמת צריך ביאור דהאיך שייך ממחק במנעל שכבר נגמר תיקונו בין אם הוא מנעל החדש, ובין מנעל ישן, ומאי שיאטיה למלאכת ממחק בזה, ואף שמסיר קצת עור ע"י הגירוד, לכאורה אדרבא זהו הוי מקלקל ולא מתקן כמלאכת ממחק בעור שמתקן את העור על ידי זה, ובאמת עוד מצינו כן בגמרא (שנ"ג ע"א) לגבי כלי כסף, דאמרינן דאין משפשפין כלי כסף שהיא רך, ופי' רש"י (ד"ה חוץ מכלי כסף) והוא ממחק שהוא אב מלאכה ע"כ, ושם גם כן צ"ב הלא אינו מתקן כלל ע"י שממחק ומאי שייך לחייבו משום ממחק.

וחייב משום העור ולרככו אין נוח לי, משום ממחק, הוי בזה בספר שכתב ליישב ממחק עצמה גם ועתה כא סבר הוחלקה יותר, והיינו בין העמודים מלאכת ממחק דחייב משום כזו נכללה.

וכן נראה להדיא בדברי המג"א (סי מנ"ט ס"ק י"ז) שכתב דלגרור עמילה (של עץ) העורכים על ידו מצות ע"י עכו"ם, הוי שבות דשבות, ע"ש. והאלי' רבה (שס ס"ק י"ז) הקשה על דבריו וז"ל וצ"ע דבסוף סי' שכ"ג (ס"ט) נראה דגרירה אב מלאכה הוא, וכדאיתא שבת (נ' ע"א), וכן כתב הרמב"ם (פכ"ג הל' ד') הגורר כל שהו חייב, ע"כ, ודוחק לחלק עכ"ל האלי' רבה. ובפמ"ג (א"א שס) כתב ליישב תמיהת האלי' רבה על המג"א, וז"ל ובסי' שכ"ג ממחק בכלי כסף דווקא [אסור ומשום] שזהו תיקונו וכו', וברמב"ם (שס) [אוסר משום] מכה בפטיש דמתקן כלי, אבל לגרור עמילה עץ מפני חמץ אתי שפיר דהוה רק שבות, ולא תיקון כלי, ועי' ביצה (כ"ט ע"א) משחות תיקון כלי, לא גרירה עכ"ל. וכן הוסיף הפמ"ג (שס ס"ק י"ג) וז"ל בסי' שכ"ג [דאסור משום ממחק] התם בכלי כסף, מה שאין כן [עמילה, שהוא] כלי עץ וכו',

וראיתי בזה בשו"ת תשורת ש"י (מ"א סי' שכ"ח) שכתב בסוף דבריו וז"ל איתא בשבת (שס) בכל חפין, חוץ בכלי כסף בגרתקון. ופי' רש"י חפין, משפשפין את הכלים בשבת לצחצחן. חוץ מכלי כסף בגרתקון וכו', והוא עיקר תיקון כלי כסף, וגורר אותו, שהכסף רך, והוא ממחק שהוא אב מלאכה עכ"ל רש"י. ויש להבין מה בעי רש"י בזה שהיא עיקר תיקון הכלי כסף, אטו מיירי דוקא בכלי כסף בשעת גמרו הא מיירי אף דרק רוצה לצחצחו, וגם מה בעי רש"י שכתב שהוא אב מלאכה וכי תניא דחייב (כלומר הלא אינו מבואר לשון חייב בכרייתא שיצטרך רש"י לבאר דהוא אב מלאכה), ונראה משום דבכלי ישן שכבר נגמר תיקונו ועתה רוצה רק לצחצחו, ליכא משום ממחק, אלא רבנן אסרו כיון דזה עיקר תיקון כלי כסף חדש והוי אב מלאכה, לכן אסרו גם בישן עכ"ל. מבואר בדבריו דכל שכבר נגמר תיקון הכלי או העור ע"י המיחוק, לא שייך לחייב עוד משום

קמ"א ע"ז) את המנעל, ע"א ד"ה אצל דע"י הגירוד שם שם דאיכא שו"ע התניא את העור וכו' בין חדש בין מנעל, והרי זה (מלי ממחק) דבירושלמי החלקה, תליא שס ז"ה ע"א בוד הבית לא ישן אינו אלא ש"ל"ו ס"ז) הדין לענין שם הנ"ל נראה רק אף בישן כל שכן דיש אכנת המחיקה

ספר ט"ו מלאכות - ג
גור"ל ר' חיים קאמן זצ"ל ז"ל

וטוחן [כלומר ואף משום טוחן ליכא] כיון דאינו צריך לנסורת רק שבות ע"כ. הרי מבואר להדיא מדברי הפמ"ג דלא שייך ממחק כי אם כשעל ידי זה ניתקן הכלי עצמו, אבל משום הסרת הלכלוך הנדבק עליו אף שאי אפשר להסירו אלא אם ממחק קצת מגוף העור נמי אין בה משום ממחק, ובאמת גם אלי' רבה רמו בדבריו דמקום יש לחלק, וכנראה כוונתו גם כן לחילוק זה.

ועב"פ העולה מדברינו, דבהסרת הלכלוך הנדבק על העור וכדומה וודאי דליכא בזה משום ממחק, אבל במגרר גוף העור וניתקן על ידי זה אף שכבר נגמר תיקונו איכא איסור מדרבנן, וא"כ נראה דהוא הדין נמי בגרידת מנעלים כהיום שהם מתוקנים כל הצורך, דאין עלה חיוב ממחק מה"ת במה שמגרר קצת מן העור כיון שכבר נגמר החלקת העור, ואין בזה שום תיקון להמנעל, ולא הוי אלא איסור דרבנן.

ונחזור לגוף דברי הגמרא דהשף בין העמודים חייב, הנה בקרבן העדה (ירושלמי שנה פ"ז הל' ז', נ"ג ע"א) כתב דיש שפירשו דהכוונה דמחליק את העמודים (ולא העור) שיהא העמוד חלק, ע"י שמשפשף עם חתיכת עור את העמוד, כמו שעושין כהיום בנייר המיוחד (שקורין בלשונם סענ"ט פאפי"ר). ולדינא אין נפקא מינה בין הפירושים דבין אם משפשף את העור, או את העמוד עם העור, תרויייהו חשיב ממחק וחייב.

L

ממחק צפורן

(ג) **כתב** המג"א (סי' קס"א ס"ק ה') דו"ל בשבת אסור לגרור הטיט שתחת הצפורן ע"כ, וכתב המחצית השקל דכוונתו דיש בזה משום ממחק ע"כ. וצ"ל אף דאינו מתכוין לגרר

הצפורן עצמו, מ"מ פסיק רישא היא דע"י שגרור הטיט יתמחק חלק מהצפורן, ובשו"ע התניא (שס ס"ד, נמוסג"ר) העתיק דברי מג"א לדינא. אבל באלי' רבה (שס) חולק על המג"א, וס"ל דלא הוי בכלל פסיק רישא ומותר לגרור הטיט, ובלבד שלא יגרור את הצפורן עצמו [ועי' בדברינו (מלאכת מורט אות י' נהערה) מה שכתבנו בפלוגתת הפוסקים בגדר פסיק רישא].

מוה"ל שמחליק צפרניו

ונראה דלכולי עלמא אם מתקן צפרניו להחליקו שתהיה כל צפרניו אצבעותיו שוה (ולא שנוטלן משום גודלן), או מוה"ל שמתקן ומחליק צפרניו בשבת, יש בזה משום מלאכת ממחק, ועי' שו"ת חת"ס (או"ח סי' ע"ט) ובליקוטי הערות (שס).

הסרת שיעור או דבר אחר הנדבק בנייר, מעל הנייר

(ד) **הנה** ראיתי בתפארת ישראל (כללמ' השנה ס"ט) שכתב דאסור להסיר שיעור שנוטף על הספר, דיש בזה משום ממחק, וצ"ע שכן כתב בשו"ת מעיל צדקה (סי' כ"ה) ולענ"ד דבריו צ"ע דממחק היינו דוקא בכגון מגרר שערות מעל העור להחליק העור, שהשערות היו מדובק ומחובר עם העור, וכן כל כיוצא בזה דהוי כגוף אחד עם איזה דבר הוי ממחק במגררו או מסירו להחליק פניה, אבל במה שמסיר שיעור שנוטף על הקלף שהיה דבר נפרד לגמרי כגון שיעור שנדבק לספר, לכאורה אין עליו שם ממחק.

ומה שצ"ע לשו"ת מעיל צדקה, הנה דבריו מובא במחצית השקל (סי' ט"מ ס"ק ג') ועי' שם דמיירי לענין משוה פני לוחי השערה שהיה בזמניהם, והוא מקום מקובץ משערה שעליו היה כותבין, בזה שייך מירוח [תולדה

דממחק כדלקמן ומחליקו למחוק נ דמחלק ומשוה פני : שערה שנוטף על מדבריו דמותר לכ מהאי טעמא שכתב ממחק משום שאינו משמע דעת האחרו להקל בהסרת שעו הקלף מתחתיו בלי שבות יעקב (ס"ז סי' מו

אמנם שוב ראיתי

ספר מורה,

טיפת שערה שנוטף

תורה וכו', אם הו

כלאחר יד, דהיינו ע

תורה ועל ידי זה יפו

ואפילו בשבת, ואין

ניכר שמחמת היבט

בחוזק, אבל להסיר

אסור משום ממת

מדבריו דהיינו טעו

ע"י שיכפל הקלף וי

השערה דבוקה לה

נפרד מהקלף דבזה

אם השערה דבוקה

שייך בהסרת השעו

פני הקלף, דכיון ד

דכבר נפרד, וזהו כו

דא"כ אפשר דלזה נ

שמחלק ג"כ בדבריו

שמקפל הקלף והש

ממחקו ומגררו בצפ

שכתב השער אפריו

שצריך לגררו יש נ

ללמוד מזה חידוש ז

בחוזק לקלף או לנייר, ומסירו כדי להחליק פני הנייר והקלף חייב משום ממחק. L

מצחצח מנעלים

7 זבזה יובן מה שדנו האחרונים בהשחרת מנעלים בשבת ע"י משיחה עבה, ואח"כ מוליך עליו בארש"ט שמחליק ומשפשף את פני המנעל כדי לצחצח מראיתו, ומסירין על ידי כך כל משיחה העבה שנשאר על פניו, ודנו בה האחרונים משום מלאכת ממרח, ובשו"ת תשורת ש"י (ח"א סי' שכ"ט) כתב דלא שייך מירוח רק בעור שלא היה חלקה מעיקרא, וכמבואר בחידושי הר"ן (שנת ע"ה) דממחק וממרח לא שייך אלא דוקא אם כוונתו כשמחליקה יהא ראוי לתשמישה, וכגון רטיה דע"י מירוחו ראוי ליתנו על המכה, וכן מוחק את השער מן העור להחליקו על ידי זה נעשית ראוי לתשמישו, אבל אם היא רק לנוי בעלמא לא חשיבי ממחק וממרח עכת"ד, וכעין זה כתב המאירי (סס), ומשום הכי במחליק ומשפשף את פני מנעל ע"י שטחין משיחה על המנעל, ואח"כ מחליק ומסיר המשיחה ע"י שמוליך בארש"ט, כיון דהמנעל כבר היה חלקה וחוזר ומחדש להחליקו, לא שייך בזה משום ממרח עכת"ד התשורת ש"י.

ומשמע מדבריו דס"ל דלא שייך כלל לחייב משום ממרח וממחק במסיר דבר הנדבק לעור או נייר, אם גוף העור והנייר כבר הוחלקה אף אם היא דבוקה בחוזק, ומשום הכי כתב דבהשחרת מנעלים לא שייך ממרח וממחק כלל. אבל התפארת ישראל (סס) כתב דהמצחצח מנעלים (ע"י משיחה הענה) חייב משום ממרח, והובא דבריו בשו"ת לבושי מרדכי (מלמאי אור"ח סי' ו') לדינא, ונרמז גם בשו"ת יגל יעקב (אור"ח סי' כ"ה), וכן כתב בספר קדושת יו"ט (פי' מטות ד"ה היואל) וז"ל בא"ד ולכן משיחת נעלים וכו' איסור תורה הוא

דממחק כדלקמן (אור"ח סי' ע"ש) כשחוזר ומחליקו למחוק מה שכתב בתוך השעוה, דמחלק ומשוה פני השעוה עצמה, אבל בהסרת שעוה שנטף על הספר נראה שם להדיא מדבריו דמותר לכתחילה ע"ש, ועל כרחך מהאי טעמא שכתבנו דלא שייך בזה משום ממחק משום שאינו גוף אחד עם הקלף. וכן משמע דעת האחרונים (סי' ש"מ ס"ג) שהעלו להקל בהסרת שעוה מעל הספר ע"י נדנוד הקלף מתחתיו בלי נגיעת השעוה, ע"י שו"ת שבות יעקב (מ"צ סי' ד') ולקמן בדברינו (מלאכת מוסק אור"ח).

אמנם שוב ראיתי בשער אפרים (ה' קריאת ספר מורה, שער ה' אור"ח ז"ל בא"ד טיפת שעוה שנטף על איזה אותיות מהספר תורה וכו', אם השעוה יבש ובנקל להסירו כלאחר יד, דהיינו ע"י שיכפול גויל של הספר תורה ועל ידי זה יפול השעוה מותר לעשות כן, ואפילו בשבת, ואין כאן משום ממרח, שהרי ניכר שמחמת היבשות אינו דבוק בו כל כך בחוזק, אבל להסיר השעוה באצבע או בצפורן אסור משום ממרח (ר"ל ממחק) עכ"ל. מוכח מדבריו דהיינו טעמא דמותר להסיר השעוה ע"י שיכפל הקלף ויפול השעוה, דאז ודאי אין השעוה דבוקה להקלף בחוזק והוא כדבר נפרד מהקלף דבזה ליכא משום ממחק, אבל אם השעוה דבוקה בחוזק וצריך לגררו, אז שייך בהסרת השעוה משום ממחק שמחליק פני הקלף, דכיון דדבוקה בחוזק לא מיחשב כדבר נפרד, וזהו כמו שכתב התפארת ישראל. וא"כ אפשר דלזה נמי כיון השבות יעקב הנ"ל שמחלק ג"כ בדבריו בין אם מסיר השעוה ע"י שמקפל הקלף והשעוה נופל מאיליו, ובין אם ממחקו ומגררו בצפורן, ונראה כוונתו על דרך שכתב השער אפרים שכל שדבוק כל כך עד שצריך לגררו יש בה משום ממחק, א"כ יש ללמוד מזה חידוש דין דאף בדבר נפרד שנדבק

דע"י
שו"ע
מג"א
מג"א,
לגרור
עצמו
מה
[שא]

פרינו
פוחיו
מוהל
משום
[ע"ס]

נייר,

השבת
שעוה
וציין
ענ"ד
מגרר
צרות
יוצא
ממחק
במה
נפרד
אין

דבריו
ק (ג)
שעוה
שעוה
ללדה

מלאכת ממרה וכו', ואסור ללבוש מנעלים שנמשחו בשבת ע"י עכו"ם עד מוצאי שב"ק בכדי שיעשה עכ"ל. נועי' שם בתשורת ש"י שחידש דאף אם נאמר דהוי איסור תורה, מ"מ אין צריך להמתין במוצאי שבת כדי שיעשה, דדומה להדליק עכו"ם נר במקום שיש שם כבר נר דולק (עי' סי' רע"ו ס"ד) עיי"ש].

זכפי הנראה נחלקו ביסוד מלאכת ממחק, אם במחליק דבר הנדבק לעור בחוזק ואין ההחלקה בגוף העור שייך ממחק, ודעת האחרונים האוסרים בדבר הנדבק בחוזק חייב במסירה משום ממחק, ומדברי שער אפרים משמע ג"כ דשעוה הנדבק בחוזק ומסירו שייך ממחק על החלקת פני הקלף, אף שאינו תיקון והחלקה בגוף הקלף^(א).

ממרה תולדה דממחק

(ה) עוד כתב הרמב"ם (פ"א הל' ו') וכן הממרח רטיה כל שהוא או שעוה או זפת, וכיוצא בהם מדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם, חייב משום מוחק ע"כ, ומקורו בגמרא (עירובין ק"ג ע"ב) לענין חזרת רטיה על גבי מכה בשבת, דאמרינן ורטיה עצמה (ר"ל המשיחה שעליה) לא יקנח מפני שהוא ממרח, ופי' רש"י (ד"ה שהוא ממחק) מחליק גומות שברטיה, מירוח חייב משום ממחק, עכ"ל. נתבאר דחייב על ממרח משום תולדה דממחק, והנפקא מינה בין ממרח שהוא תולדה לממחק שהוא אב, דפעולת ממחק היינו שממחק ומסיר כל דבר שמונע מלהיות פניו חלקה ושוה, כמו שמסירין

מן העור את שירי השער או חלקי העור שנקלף ע"י גרירה, וממרה היינו שמשוה ומחליק אותו דבר עצמו שמחליקו, ומשתמש על ידו, כמו מירוח משיחה שעל הרטיה דעל ידי זה נעשית ראויה ליתנו על המכה.

ומה שכתב הרמב"ם או שעוה וכו' וכיוצא בהם מדברים המתמרחים, מבואר במתני' (שם קמ"ו ע"א) חבית שהיתה נקובה לא יתן עליה שעוה, מפני שהוא ממרח ע"כ. ור"ל דממרח השעוה לדובקה בדופני הכלי סביב הנקב, ומובא לדינא בטור ושו"ע (סי' ש"ד ס"א) ומבואר שם (עי' צ"י ס"ס) דבשומן עב, אין בה משום ממרח מן התורה משום דאין המירוח מתקיים כמו בשעוה וכו', ועי' בתולדות שמואל (סי' ס"ה אות ו').

ועי' במה שכתב המג"א (סי' ש"ח ס"ק כ"ט) והמחצית השקל (ס"ס) בשם התוספת שבת (ס"ס ס"ק כ"ז), והיוצא מדבריהם דבכל דבר המתמרח שייך מירוח, דהא קיי"ל הממרח רטיה חייב ולא חלקו מאיזה דבר היא נעשית, ומשום הכי כתבו דשייך מירוח בבצק ובכל דבר שהיא עבה ומתקיים בעת שמחליקו ע"ש.

ממרח לתכלית שיב"ע במקומו

(ו) **כתב** בשו"ע (סי' שט"ז ס"א) לא ישפשף ברגלו רוק על גבי קרקע משום דמשוה גומות, אבל מותר לדורסו לפי תומו וכו' ע"כ, וכתב עלה המג"א (ס"ק כ"ד) וז"ל וצ"ע דליתסר משום מירוח עצמו (כלומר ולא

76 (א) ולענין אם מותר ללחצו מנעלים צחוח"מ, לא תליא כלל אם השיב מנמק או לא, דאף אם היו מלאכה י"ל דמותר ללחצו צחוח"מ, כיון דהוי זורח המועד ומעשה הדיוט, ולעומת זה יש לאוסרו אפילו אם אינו מלאכה כלל, כמו דאסרו חכ"ל כיצוס וגילוח צחוח"מ (אף דהוי זרכי הגוף דחשיב כאוכל נפש כמ"ס הריטב"א מו"ק י"ד ע"א), משום כדי שלא יכנס לרגל מנוול, כמו כן אפשר לומר דהשחרת מנעלים ולחצו מנעלים נכלל בתקנה זו, ועי' שו"ת יג"ל יעקב (או"ח סי' כ"ה) ושו"ת לצושי מרדכי (או"ח תליחאי סי' ו') ובשנילי דוד (סי' תקל"ד אות א').

L

משום אשוויי גו שייך אלא כשכ חבירו, אבל הכא ע"כ. ופשוט דא מדבק דבר על ג' דבודאי אם יש להשוותו שתהיה מדבקו לחבית. שישאר בעין : פעולה למורחו לאפוקי אם כל נשאר בעין, דו שלא נע

שעוה שנותני

ולפי זה פשוט שנותנים

כדי למנוע ביצי השעוה באוזן מדת אזנו, דו ואנ

ונחזור לדברי מירוח

כתב על זה, ו דהוי מירוח ע' רוק דורס ולאשוויי גומא הוא, כי לא להאלי' רבה ד היינו ממרח השלחן (סי' ק מוכרח לומר דגם כוונתם איסור אשוויי "ממרח הוא" ונמצא